TÜRKİYE'DE UYGULANAN TEŞVİK POLİTİKALARI

ANKARA TİCARET ODASI

ANKARA-HAZİRAN 2000
ATO YAYIN NO: 14

Derleyen: ATO Danışmanlık Birimi Dizgi,
dizayn, basım: **GRAFİKER** Ofset 417 63 93 - ANKARA

ÖNSÖZ

Toplumun yaratıcı potansiyelinin ortaya çıkarılmasında önemli rol oynayan değişen koşullara ve yeniliklere hızla uyum kabiliyeti olan, sermayenin tabana yayılmasında ve sosyal adaletin sağlanmasında birinci derecede rol oynayan KOBİ'ler, ekonomilerin sigortası, büyük sanayi işletmelerinin vazgeçilmez destekleyicisi ve tamamlayıcısıdır.

Ülkemizin gerek ekonomik gerekse sosyal dokusu içinde önemli bir yer işgal eden bu işletmelerin karşı karşıya oldukları en önemli sorunlardan biri yararlanabilecekleri finansman kaynaklan ve bunlara erişim imkanlarının yetersiz oluşudur.

Diğer yandan KOBİ'ler e uluslararası pazarlarda rekabet imkanı sağlanması ancak ve ancak onlara destek verilmesi, teknoloji, finansman, pazarlama ve üretim sorunlarına çözüm bulunması suretiyle olacaktır.

Yeni yatırımların yapılabilmesi ve halihazırda kurulu şirketlerin etkin işleyişe ulaşabilmesi için girişimcilerin ve işletmelerin devlet yardımları, krediler ve mevzuat hakkında ayrıntılı ve öz bilgiye sahip olmaları gerektiği düşüncesiyle geçmiş yıllarda yapmış olduğumuz çalışmalara bir yenisini daha ekliyor olmaktan mutluluk duyuyoruz.

Bilgilendirme amacıyla hazırlanan bu çalışmanın faydalı olmasını dilerim.

Sinan Aydın AYGÜN
ATO Yönetim Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

TÜRKİYE'DE UYGULANAN YATIRIM TEŞVİK POLİTİKALARI İLE MEVCUT TEŞVİK MEVZUATININ DEĞERLENDİRİLMESİ

A- Genel Olarak Teşvik Politikaları ve Ülkemiz Teşvik Uygulamalarının Tarihçesi

Değişik yazarlar tarafından çeşitli şekillerde tanımlanabilen teşvik deyimi genel anlamda, ülkelerin kalkınma stratejilerine ve mevcut sosyo, ekonomik ve toplumsal yapılarına bağlı olarak belirli aktivitelerin yapılmasına veya yapılmamasına özendirmek amacıyla kamu tarafından sağlanan nakdi veya gayri nakdi destekler paketi olarak tanımlanabilir. Bu çerçevede, yatırımların teşvikini; bölgeler arası dengesizlikleri gidermek, sermayeyi tabana yaymak, istihdamı artırmak, katma değeri yüksek ileri ve uygun teknolojilerin kullanılmasını sağlamak ve uluslararası rekabet gücünü artırmak amaçlarıyla uluslararası yükümlülüklerin de dikkate alınması koşulu ile yatırımların kamu tarafından desteklenmesi olarak tanımlamak mümkündür. Tanımdan anlaşılacağı üzere, ekonomik teşviklerin temelinde, kaynakların, ülke ekonomisi açısından daha yararlı olduğu kabul edilen alanlara yönlendirilmesi anlayışı bulunmaktadır. Bu bağlamda, teşvik politikaları, ülkelerin zaman içerisindeki gelişmelerine paralel olarak, ihracata, yatırımlara, demografik yapıya vb. alanlara öncelik verilmek suretiyle değişebilmektedir. Teşvik politikalarının amaç ve yöntemlerinin çok daha karmaşık olabilmesi ve çok farklı araçlar kullanılarak uygulanabilmesi açısından sadece devlet tarafından mali yardımlar ile yapılan sübvansiyon tanımından daha farklı bir amacı bulunmaktadır. Devletlerin teşvikler ile neleri amaçladığı tespit ettikleri hedeflere göre değişmekle birlikte temel amaç, genel anlamda halkın refah seviyesinin yükseltilmesidir.

Çalışma konusunun yatırımların teşvik edilmesi olması nedeniyle diğer teşvik politikalarına değinilmeden sadece yatırım teşvik politikaları ve uygulamaları değerlendirilecektir.

Ülkemizde uygulanan yatırım teşvik politikalarını 19. yüzyıla kadar götürmek mümkündür. Buna göre, Osmanlı İmparatorluğu'nda sanayinin desteklenmesi ile ilgili ilk çalışmalar 1863 yılında kurulan "Islah-ı Sanayi Komisyonu "nün oluşturulması ile başlamasına rağmen, konu ile ilgili olarak çıkarılan ilk yasa 14.12.1913 tarihli "Teşvik-i Sanayi Kanunu Muvakkati" dır. Bu Yasa'dan Cumhuriyetin ilk yıllarında önemli ölçüde yararlanılmış ve bu Kanun sonraki uygulamalara da temel teşkil etmiştir.

17.2-4.3.1923 tarihleri arasında izmir'de toplanan 1. iktisat Kongresi'nde Teşviki Sanayi Kanunu'nun günün koşullarına uygun duruma getirilmesi ve 25 yıl süre ile uzatılması kararı alınmıştır. Bu karar doğrultusunda, 1923 yılında Kanun tadil edilmiş ve 15.6.1927 tarihinde de günün gereksinmelerine uygun olarak hazırlanan "Teşvik-i Sanayi Kanunu" yürürlüğe girmiştir. Bu Yasa ile özel sektöre geniş ve önemli sayılabilecek teşvikler getirilmiştir. Ancak, 1929 Dünya ekonomik buhranı ve ikinci Dünya Savaşı bu Yasa'nın tam olarak uygulanma fırsatını vermemiştir. Sözkonusu Yasa 1942 yılında yürürlükten kaldırılmış olmasına rağmen daha sonraki dönemlerde uygulanan teşvik politikalarına öncülük ettiği söylenebilir (Çakırsoy 1999:11).

Diğer taraftan, Dünyadaki iktisadi krizin varlığı, günün siyasal koşulları ve ülkemizde yeterli sermaye ve girişimcinin bulunmadığı bu yıllarda sanayileşme konusunda Devletin ekonomiye doğrudan müdahaleleri olmuştur. Bu doğrultuda bir çok Kamu İktisadi Teşebbüsü oluşturulmuştur. Nitekim bu dönemde, 2. Sanayi Kongresi yapılmış (22.4.1930) ve 1933-1938 yılları arasında uygulanmak üzere 1. Sanayi Planı hazırlanmıştır.

İkinci Dünya Savaşını takip eden çok partili dönemde teşvik politikaları konusunda mevzuat ve uygulayıcı kuruluşlar açısından bir dağınıklığın olduğu ifade edilebilir. 1960 yılına kadar olan bu dönemde Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile Petrol Kanunu yürürlüğe girerek yabancı sermayenin ülkemize çekilmesine çalışılmıştır. Ayrıca, özel sektör yatırımlarına yardımcı olmak ve bunların finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla Türkiye Sınayi Kalkanma Bankası bu dönemde kurulmuştur.

Özel sektör için yol gösterici kalkınma planlarının hazırlanmasına bağlandığı 1960 ve sonrası planlı dönemde ise yatırımların teşviki kalkınma planları ve yıllık programlar çerçevesinde çıkarılan kararnameler ve tebliğler ile yürütülmüştür. Bu dönemde Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuş ve yatırımların teşviğine ilişkin diğer yasal düzenlemelere gidilmiştir. Bu doğrultuda, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'da değişiklik yapan 19.2.1963 tarihli 202 sayılı Yasa çıkarılarak yatırım indirimi konusu teşvik mevzuatına dahil edilmiştir. Sözkonusu düzenlemeyi, ihracatta vergi iadesi imkanı veren 27.6.1963 tarihli 261 sayılı Kanun ile ithalden alınan vergi ve resimlerin taksitlendirilmesi olanağı sağlayan 14.5.1964 tarihli 474 sayılı Kanun izlemiştir. Ayrıca, sanayi için gerekli orta ve uzun vadeli finansman ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak Sınayi Yatırım ve Kredi Bankası ile Devlet Yatırım Bankası oluşturulmuştur.

Diğer taraftan, ikinci plan döneminde (1968-1972) 933 sayılı Kanun çıkarılarak yatırım indirimi oranı bölgesel ve sektörel bazda artırılmış, gümrük vergisi muafiyeti, ihracatta vergi iadesi ile sanayi bölgesi kurulması için arazi istimlaki uygulaması getirilmiştir. Öte yandan, 1.11.1969 tarih ve 6/12585 sayılı Kararname ile teşvik işlemleri için "Teşvik Belgesi" uygulamasına geçilmiştir (Çakırsoy, 1999:17).

1980 yılına kadar ithal ikamesine yönelik kalkınma stratejisine dayalı ekonomi politikalarının, 24.1.1980 tarihinden sonra da ihracata yönelik politikaların izlendiği ülkemizde yukarıda belirtilen teşvik araçlarına ilave olarak ağırlıkları zaman zaman değişmekle birlikte kaynak kullanımını destekleme primi, kaynak kullanımını destekleme fonu kaynaklı kredi, fon kaynaklı kredi, faiz farkı iadesi uygulaması, T.C. Merkez Bankası kaynaklı reeoskont kredileri, bankaların taahhütleri karşılığında bulundurmak zorunda oldukları disponibilite ve mevduat munzam karşılık oranlarının farklılaştırılması, Katma Değer Vergisi desteği, finansman fonu uygulaması ve enerji desteği gibi çeşitli araçlar teşvik politikaları çerçevesinde kullanılmıştır.

B-Teşvik Uygulamalarına İlişkin Kurumsal Yapı

1967 yılına kadar çeşitli kamu idareleri tarafından yürütülen teşvik uygulamaları 933 sayılı Kanun ile kurulan "Başbakanlık Yatırımları ve İhracatı Geliştirme ve Teşvik Bürosu'nda toplanmıştır. Böylece, çeşitli teşvik tedbirlerinin uygulanmasında bir eşgüdüm sağlandığı gibi yatırımcılar da değişik idarelere başvurmak ve çeşitli formaliteleri yerine getirmek külfetinden kurtarılmıştır. Teşvik İdaresi, Başbakanlığın 13.9.1967 tarihli genelgesi ile DPT Müsteşarlığına bağlanmıştır.

Teşvik prosedürünün DPT'de toplanması üzerine, uygulamayı yürütecek Teşkilatı ilgilendiren görevleri yerine getirmek üzere Başbakanlığın 9.5.1968 tarih ve 3278 sayılı onayı ile Teşvik ve Uygulama Dairesi kurulmuştur.

Daha sonra, Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığına bağlanan Teşvik ve Uygulama Dairesi 12.5.1971 tarih ve 3/3377 sayılı Cumhurbaşkanlığı Onayı ile bu Bakanlığın kaldırılması üzerine Ticaret Bakanlığı'nın bir birimi haline dönüşmüştür. 17.1.1972 tarih ve 440 sayılı Cumhurbaşkanlığı onayı ile ikiye ayrılan İdare'nin Proje Değerlendirme ve Yatınm şubesi Sanayi Bakanlığına, ihracata ilişkin birimleri ise Ticaret Bakanlığına bağlanmıştır. 14.1.1980 tarihinde her iki kurum tek çatı altında birleştirilerek tekrar DPT'ye bağlanmıştır. (Duran, 1998:81).

14.8.1991 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 436 sayılı KHK ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığına bağlanarak Genel Müdürlük şeklinde örgütlenen teşvikler ile ilgili birimler, 9.12.1994 tarih ve 4059 sayılı Kanun ile tekrar ikiye ayrılarak ihracat ile ilgili birimler Dış Ticaret Müsteşarlığına aktarılmış, yatırımla ilgili birimler ise Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü adı altında Hazine Müsteşarlığı bünyesinde kalmıştır. Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü bünyesinde halen 129 personel çalışmakta olup, 3 Genel Müdür Yardımcılığı, 9 Daire Başkanlığı ve 24 Şube Müdürlüğü altında organize olarak hizmet vermektedir.

C- Yatırım Teşvik Uygulamalarının Değerlendirilmesi

Yatırımların teşviki politikalarına ilişkin olarak kısaca açıklanan bu tarihsel gelişmeden sonra halen uygulanmakta olan teşvik politikaları ve araçlarına geçmeden önce ülkemizde bu güne kadar uygulanan teşvik unsurlarının büyüklüğü ve etkinliği ile sektörel ve bölgesel dağılımı gibi çeşitli kıstaslar esas alınarak geçmiş teşvik politikalarının irdelenmesinin bu politikalarının analizini yapma fırsatı yanında mevcut politikalarının değerlendirilmesi açısından da yararlı olacağı düşünülmektedir.

1) Yatırım Teşvik Belgelerinin Gelişimi ve GSMH'ya Oranları

Daha önce de belirtildiği üzere yatırım teşvik belgesi düzenlenmesine 1968 yılından itibaren bağlanmıştır. Müteselsil bir sıra numarası takip eden yatırım teşvik belgelerinin Mart 1999 tarihi itibariyle toplam sayısı 57.008 olup bunlardan 14.211 adedinin kapatma işlemi yapılmıştır. Sözkonusu 14.211 adet belge kapsamında 1.280.453 kişinin istihdamı öngörülmüştür. 31.12.1998 tarihi itibariyle yatırım teşvik belgelerinin sayısı, tutarı ve GSMH'ya oranları Tablo: Ek-1'de verilmiştir. Buna göre YTB'nin sözkonusu üç kıstas açısından 1980'den sonra önemli artışlar gösterdiği ortaya çıkmaktadır. 1998 yılı sonuna kadar toplam 56.368 adet belgede 341.060 milyon ABD Dolarlık yatırım teşvik belgesi düzenlenmiştir. Bu belgelerin tutarının GSMH içerisindeki payı ortalama olarak %11 civarında gerçekleşmiş olup, sözkonusu oran maksimum olarak %25 seviyesinde olmak üzere 1977 ve 1995 yıllarında gerçekleşmiştir.

Yatırım teşvik belgelerinin gelişimini belirli dönemler itibariyle topluca görebilmek amacıyla yatırım teşvik belgelerinin adet ve tutar olarak gelişimi dönemler itibariyle aşağıdaki tabloda verilmiştir. Buna göre, gerek sayısal gerekse tutar olarak son dönemlerde önemli artışların olduğu gö-

rülmektedir. GSMH'ya oranlan açısından ise 1983-1987 döneminde %16.70 gibi en yüksek seviyeye çıkan yatırım teşvik belgesi tutarlarının GSMH'ya oranı takip eden dönemde düşmekle birlikte 1993-1997 döneminde tekrar yükselerek % 13.50'ye çıkmıştır.

Tablo: l
Yatırım Teşvik Belgelerinin Dönemler İtibariyle Gelişimi

Yıllar	Belge Adedi	YTB Tutarları (Cari Fiatlarla milyon TL.)	Milylon ABD Doları	GSMH Pay%
1968-1972	608	39.252	3.057	3,50
1973-1977	3.600	472.369	28.938	13,10
1978-1982	6.530	3.554.890	37.693	12,50
1983-1987	9.305	32.927.040	54.065	16,70
1988-1992	12.465	249.207.150	74.690	10,00
1993-1997	19.569	7.794.692.060	126.916	13,50
TOPLAM	52.077	8.080.892.767	325359	11.5

Kaynak: Duran, 1998 :135

2) **Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı**

Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğünce verilen YTB'leri beş ana grup altında tasnif edilmektedir. Sözkonusu ana sektörler tarım, madencilik, imalat, enerji ve hizmetlerden oluşmaktadır. Bu ana sektörlere verilen YTB'nin cari fiyatlar ile tutarları ve GSMH içerisindeki paylan Tablo:Ek-2'de verilmiştir. Buna göre, 1990-1998 aralığını kapsayan 19 yıllık dönemde verilen YTB'nin %1.18'i tanm, %1.50'si madencilik, %4.32'si enerji, %28.63'ü hizmetler ve %64.37'si imalat sektörlerine verilmiştir. Anılan sektörlere verilen YTB tutannın toplam YTB tutarlarına oranlarına yıllar itibariyle bakıldığında ise, biraz önce verilen 19 yıllık ortalama paya göre bazı farklılıkların olduğu görülmektedir. Buna göre, tarım ve madencilik sektörlerinin paylan %l-2 gibi oransal olarak çok düşük olmakla birlikte istikrarlı bir gelişmenin olduğu, enerji sektöründe ise son iki yılda önemli değişimlerin görüldüğü ortaya çıkmaktadır. En çarpıcı değişim ise; tekstil sektörünün de dahil olduğu imalat sektörüne yönelik olarak düzenlenen YTB tutarlarında, esas olarak tekstil sektöründen kaynaklanmak üzere 1995 yılında %86 gibi çok yüksek oranlara ulaşması ve bu eğilimin takip eden yıllarda azalarak 1998 yıl sonu itibariyle yaklaşık

%49'a düşmesidir. İmalat sanayine verilen YTB tutarlanndaki bu önemli düşüşlere karşın turizm, eğitim, sağlık, ulaştırma, gemi-yat, tır, otobüs, kiralık otomobil, araç bakımı, alt yapı ve hipermarket gibi alanları kapsayan hizmet sektörü YTB tutarlarında son yıllarda önemli artışlar olmuştur. Nitekim, hizmetler sektörüne yönelik YTB tutarlarının toplam içerisindeki payı 1995 yılında yaklaşık %10 iken 1998 yıl sonunda bu oran %42'ye yükselmiştir. Sözkonusu değişimde; ülkelerin gelişmesine paralel olarak hizmetler sektörünün GSMH içerisindeki payında artmanın olması gibi doğal bir gelişimden öteye, esas olarak 1995 yılında tekstil sektöründe görülen olağanüstü artış ile genel ekonomik krizden ilk önce etkilenen dış satıma konu mallar üreten imalat sektörünün ülkemizde yaşanan durgunluktan en önce etkilenmesinden kaynaklanan yatırım talebi düşüklüğü ile özellikle son yıllarda hızla artan hipermarket, özel okul ve hastanelerin etkisi önemli oranda belirleyici olmuştur.

YTB'nin sektörler itibariyle dağılımını sayısal olarak incelediğimizde (Tablo: Ek-3) 1998 yılsonu itibariyle 56.368 olan belge sayısının %7.55'ini oluşturan 4.258 adedinin tarım, %3.71'inin (2.091 adet) madencilik, %57.93'ünün (32.656 adet) imalat, %0.70'inin (396 adet) enerji ve %30.10'unun (16.967 adet) hizmetler sektörüne yönelik olduğu görülmektedir.

3) **Yatırım Teşvik Belgelerinin Bölgeler İtibariyle Dağılımı**

Yatının teşvik belgelerinin bölgesel dağılımının açıklanacağı bu bölümde, verilen teşviklerin cari fiyatlar ile coğrafi bölgeler itibariyle dağılımı ve her bir bölgenin toplam teşviklerden almış olduğu paya ilişkin bilgiler verilecektir. Teşvik düzenlemelerinde belirtilen KÖY'ler veya Acil Destek Kapsamındaki iller gibi kıstaslar açısından teşvik belgelerinin yöreler itibariyle dağılımına ise sonraki bölümlerde değinilecektir.

1968-1998 dönemini kapsayan son 31 yıllık döneme ilişkin veriler esas alınarak düzenlenen YTB tutarları açısından teşvik belgelerinin coğrafi bölgeler itibariyle dağılımı Tablo: Ek-4'de verilmiştir. Buna göre, cari fiyatlar ile 14.970.936 milyar TL.'lik YTB tutarının %44.58'ini oluşturan 6.673.558 milyar TL.'lik kısmını Marmara Bölgesi alarak ilk sırayı teşkil etmiştir. İkinci sırada bulunan Ege Bölgesinin payı ise 1.978.584 milyar TL.'sı ve %13.22'dir. Ege Bölgesini İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri takip etmektedir. Bu dört bölgenin payı ise %81.82'dir. En düşük pay %2.35 ile Doğu Anadolu Bölgesine aittir.

1998 yılına ait "Yatırım Teşvik Belgelerinin Bölgesel Dağılımını" gösterir tablo aşağıda yer almaktadır.

Yatırım teşvik belgelerinin bölgeler itibariyle dağılımını dinamik bir süreç içerisinde incelediğimizde sıralamalarda önemli bir değişiklik olmamakla birlikte genel bir eğilimden sözetmenin güç olduğu görülmektedir. Yatırım teşvik belgelerinin toplam sayısal tutarlar esas alınarak oransal dağılımına yönelik olarak hazırlanan Ek-5'deki tablo incelendiğinde, 168-1998 döneminde Marmara Bölgesinin sürekli olarak ilk sırayı, Doğu Anadolu Bölgesinin ise son sırayı aldığı görülmektedir. 1992 yılında %48 gibi en yüksek seviyeye ulaşan Marmara Bölgesinin payı takip eden yıllarda azalma eğilimi göstererek %36'lar seviyesine inmiştir. İstanbul, Kocaeli ve Bursa gibi gelişmiş yörelerin bulunduğu bu Bölgedeki yatırım teşvik tutarlarının sayısal ve miktar bazında hala yüksek seviyelerde bulunması, bölgesel seçiciliğe ilişkin önemli teşvik araçlarının bulunmadığı bir dönemde sadece gelişmiş yörelere ilişkin yatırım türlerinin sınırlandırılmasına yönelik mevzuat düzenlemeleri ile yatırımların bölgeler arası dengeli dağılımını sağlamanın başarılı olamadığını göstermektedir. Nitekim, Kaynak Kullanımını Destekleme Primi gibi doğrudan nakdi teşviklerin bulunduğu 1991 yılında Marmara Bölgesinin payının sayısal olarak %28, tutar olarak ise %27 gibi bir oranla genel ortalamanın altında bulunduğu, İç Anadolu, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin paylarının ise genel ortalamaların üstünde olduğu anlaşılmaktadır.

Ege Bölgesinin, toplam yatırım teşviklerinden aldığı payın analiz edilmesi durumunda, son yıllarda bu bölgenin payında genel olarak bir artış eğiliminin olduğu görülmektedir. Nitekim, 1997 ve 1998 yıllarında sırasıyla % 14. l ve % 16.5 ile Marmara Bölgesinin arkasında ikinci sırayı almıştır. Her ne kadar, yatırım çeşitlerinin bölgeler itibariyle dağılımı mevcut değilse de, Ege Bölgesinin payında görülen bu artışın imalat ve hizmet sektörlerinden kaynaklanmış olacağı ifade edilebilir.

4) **Yatırım Teşvik Belgelerinin İller İtibariyle Dağılımı**

Yatırımların teşvik edilmesi amacıyla devlet tarafından sağlanan desteklerin uygulanmasına yönelik olarak düzenlenen yatırım teşvik belgelerinin iller itibariyle dağılımı Tablo: Ek-6'da verilmiştir. Buna göre yatırım teşviklerinden en fazla faydalanan ilk 10 il ve en az faydalanan son 10 il ile bunların payları 1997 yıl sonu itibariyle aşağıda verilmiştir.

Tablo : 2
En Fazla Teşvik Belgesi Alan İlk 10 İl

Sıra No	iller	Tutar (Milyon TL.)	Pay %
1	istanbul	1.715.178.940	18.82
2	Bursa	957.502.718	10.51
3	Tekirdağ	764.773.347	8.19
4	Gaziantep	506.988.888	5.56
5	izmir	503.405.797	5.52
6	Ankara	412.192.858	4.52
7	K.Maraş	349.988.284	3.84
8	Adana	330.616.250	3.63
9	Denizli	243.501.575	2.67
10	Kocaeli	231.281.240	2.54
	Toplam	5.997.429.897	6855

Kaynak: HM

Tabloda görüldüğü üzere, İstanbul, Bursa ve Tekirdağ ilk üç sırayı almaktadır. Sözkonusu 10 ilin toplam teşviklerden aldığı pay %68.55'dir. Sözkonusu rakamlar teşviklerin belirli illerde ve yörelerde yoğunlaştığını göstermektedir. Analiz edilen tablonun cari fiatlar ile toplam teşvik tutarlarını göstermesi nedeniyle çok yüksek ve sürekli enflasyonist bir dönem yaşayan ülkemiz için yukarıdaki rakamların ihtiyatla karşılanması gerekmektedir. Diğer bir deyimle, anılan oranların sabit fiyatlar ile hesaplanması durumunda şüphesiz farklı sıralamalar çıkacaktır. Nitekim, belge sayısı esas alındığında yukarıdaki sıralamanın değiştiği görülmektedir. Buna göre ilk 10 ilin belge sayısına göre sıralanması şöyle olmaktadır.

Tablo : 3
Bölge Sayılarına Göre İlk 10 il

Sıra No	iller	Belge Sayısı	Pay %
1	istanbul	10.303	22.06
2	Ankara	2.888	6.18
3	izmir	2.802	6.00
4	Bursa	2.470	5.29
5	Tekirdağ	1.464	3.13
6	Antalya	1.233	2.64
7	Denizli	1.222	2.62
8	Gaziantep	1.156	2.47
9	Tokat	1.069	2.29
10	Kocaeli	1.017	2.18

Kaynak : HM

Tablodan görüleceği üzere belge sayısı esas alındığında illerin sıralamalarında önemli değişiklikler olmaktadır. Antalya ve Tokat gibi illerin primli tutarlı belgelerden kaynaklanan özel durumları dikkate alınmadığında, teşvik tedbirlerinden reel anlamda sırasıyla İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Tekirdağ'ın en fazla yararlanarak ilk beş sırayı oluşturduğu görülmektedir. Belge tutarları ve sayısını veren her iki tablonun birlikte yorumlanması durumunda İstanbul'un yatırım performansını koruduğu, buna karşılık başta Ankara ve İzmir olmak üzere bazı illerin yatırım performanslarında son yıllarda önemli düşüşlerin olduğu ifade edilebilir. Kamu yatırımlarının ağırlık olduğu Ankara ilinin durumunu çeşitli nedenlerle son yıllarda Kamu yatırımlarında görülen azalışlar ile açıklamak mümkün olmakla birlikte, özel sektör yatırımlarının her dönemde ağırlıklı olduğu İzmir'e yönelik belge tutarındaki düşüşü bu ilimizin yatırım performansının son yıllarda azalmakta olduğu şeklinde yorumlamak mümkün olacaktır. Aynı şekilde, Bursa, Tekirdağ, Gaziantep, Kahramanmaraş ve Denizli gibi illerimizin hızlı bir yatırım hamlesi içerisinde olduğu söylenebilir.

Ege Bölgesinde bulunan 8 ilimizin kümülatif toplam verilere göre YTB açısından göstermiş olduğu durum aşağıdaki Tablo da verilmiştir.

Tablo: 4
Ege Bölgesi İllerinin Yatırım Teşvikleri İçerisindeki Yeri
(1997 yıl sonu itibariyle ve kümülatif cari fiyatlar, milyon TL. olarak)

Yatırım Teşvik Belgesi

Sıra No	iller	Sayı	%	Tutar	%
1	izmir	2.802	6.00	503.405.797	5.52
2	Denizli	1.222	2.62	243.501.575	2.67
3	Muğla	942	2.02	123.419.915	1.35
4	Manisa	548	1.17	84.397.386	0.93
5	Aydın	601	1.29	66.968.657	0.73
6	Kütahya	275	0.59	35.230.241	0.39
7	Uşak	298	0.64	33.448.313	0.37
8	Afyon	284	0.61	18.837.855	0.21

Kaynak : HM

Yukarıdaki Tabloda görüldüğü üzere, İzmir ve Denizli her iki kıstas açısından ilk iki sırayı almıştır. Turizm yatırımlarının yoğun olduğu Muğla ilinin üçüncü sırada bulunduğu Bölgede Afyon ili en son sırada bulunmaktadır.

Son yıllarda il statüsüne geçen 13 ilimiz hariç tutulduğunda yatırım teşviklerinden en az faydalanan illerimiz aşağıdaki gibi olmaktadır.

Tablo : 5
Yatırım Teşviklerinden En az Yararlanan 10 İlimiz
(1997 yıl sonu itibariyle kümülatif cari fiyatlar ve milyon TL.)

Sıra No	iller	Belge Tutarı	Pay %
1	Tunceli	54.375	0.00
2	Bingöl	790.027	0.01
3	Hakkari	879.545	0.01
4	Siirt	1.580.316	0.02
5	Muş	2.130.138	0.02
6	Bitlis	2.544.085	0.03
7	Artvin	2.604.264	0.03
8	Ağrı	2.900.480	0.03
9	Gümüşhane	4.937.556	0.05
10	Giresun	5.609.470	0.06
	TOPLAM	24.030.256	0.26

Kaynak: HM

Söz konusu 10 ilimizin yatırım teşviklerinden aldığı pay ancak %0.26 olup, bu oran tek başına Tokat ilinin aldığı teşvik kadar veya İstanbul İlinin ancak %1.40'na veya İzmir ilinin %4.77'sine tekabül etmektedir.

Sonuç olarak, ülkemizdeki gelir dağılımının dengesizliğine paralel olarak yatırım teşviklerinde de gerek bölgeler gerekse iller itibariyle büyük bir dengesizlik bulunmaktadır. Bu durum, şimdiye kadar uygulanan teşvik politikalarının bu açıdan tartışılması gereğini ortaya çıkarmaktadır.

5) Yatırım Teşvik Belgelerinin Öncelikli Yöreler İtibariyle Dağılımı

Bilindiği üzere, Yatırımlarda Devlet Desteklerini düzenleyen teşvik politikalarının amaçlarından birisi, ekonomik ve sosyal açıdan geri kalmış yörelerin kalkınmasını teminen bu yörelere ilişkin özel teşvik politikalarının oluşturulmasıdır. Bu çerçevede, özellikli teşvik politikalarının yoğun bir şekilde uygulandığı 1980'li yıllardan sonra kalkınmada öncelikli yöreler belirlenerek bu yörelere yönelik özendirici politikalar devreye sokulmuştur. Bu doğrultuda, vergisel teşviklerin yanında kaynak kullanımını destekleme primi gibi doğrudan hibe şeklinde nakdi yardımlar ve fon kaynaklı uygulaması gibi düşük faizli kredi verilmesi şeklindeki devlet destekleri yoğun bir şekilde kullanılmıştır.

Daha öncede belirtildiği üzere KÖY'ler, veya diğer bazı kıstaslara göre ayrıma tabi tutlan teşviklerden öncelikli olarak yararlanacak yörelere ilişkin olarak halen yürürlükte bulunan teşvik araçları hakkında daha sonraki bölümlerde ayrıntılı bilgi verilecektir. Bu bölümde, KÖY'lere yönelik olarak bugüne kadar uygulanan teşvik politikalarının sonuçları kısaca değerlendirilecektir.

Yatırım teşviklerinin coğrafi bölgeler ve iller itibariyle kümülatif dağılımının açıklandığı bir önceki bölümde de belirtildiği üzere, teşvik politikalarının bölgeler veya iller arası dengesizliği gidermede yeteri kadar başarılı olduğunu söylemek mümkün olamamaktadır. Kalkınmada Öncelikli Yöreler kapsamına giren illerin sayısında ve bölgeler itibariyle dağılımında zaman içerisinde önemli değişiklikler olmakla birlikte KÖY kapsamına giren illerin genel olarak Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleri ile Karadeniz Bölgesi'nde bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Mevcut teşvik politikaları açısından devlet desteklerinin yöreler itibariyle uygulanmasında çeşitli bölgesel ayrımlar bulunmaktadır. Bu çerçevede, Genel Teşvik Mevzuatında, Kalkınmada Öncelikli Yöreler için Gelişmiş ve Normal Yörelerden ayrı bir tanımlama getirilerek hangi illerin KÖY kapsamına gireceği Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenmiştir. Küçük ve Orta Boy işletmelerin teşviki açısından KÖY'ler ikiye ayrılarak 33 adedi acil destek kapsamındaki iller olarak tanımlanmış, kalan 17 il ise KÖY statüsünde bırakılmıştır. Aynı şekilde, yine Genel Teşvik Mevzuatı çerçevesinde KÖY'lerden ayrı bir bölgesel tanımlamaya gidilerek Hatay ili ile birlikte tamamı Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerinde bulunan 13 adet ilimiz bölgesel gelişmeye yönelik yatırımların desteklenmesi açısından ayrı bir alt kategori içerisine dahil edilmiştir.

Yukarıda verilen iller bazındaki öncelikli yöreler tanımlamalarına ilave olarak "Yarım Kalmış ve İşletme Sermayesi Yetersizliği Nedeniyle İşletmeye Geçememiş veya Kısmen İşletmeye Geçmiş Yatırımların Ekonomiye Kazandırılmasına Dair Karar" çerçevesinde 26 ilimiz bu krediden yararlanabilecek iller arasında tasnif edilmiştir. Diğer taraftan, sözkonusu 26 ilimiz, işletme dönemine yönelik enerji desteği verilmesine ilişkin 26.2.1999 tarihli ve 99/12478 sayılı Kararname ile işletme döneminde enerji desteğinden yararlanabilecek iller kapsamında sayılmıştır. Aynı şekilde, yatırım dönemine ilişkin %50 indirimli enerji desteğinden yararlanabilecek iller olarak Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamındaki 6 ilimiz Kararname kapsamına alınmıştır.

Öte yandan, kamu oyunda kısaca arsa tahsisine yönelik mevzuat olarak bilinen Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Mücavir Alanlarında Yatırımların Teşvik Edilmesi Amacıyla 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nda Değişiklik Yapan 4325 sayılı Kanun çerçevesinde 22 ilimiz belirlenmiştir.

Tüm bu açıklamalardan görüleceği üzere, çeşitli Yasa ve Kararnameler ile düzenlenen değişik Devlet Yardımları çerçevesinde il bazında bir çok tanımlama yapılarak çok fazla sayıda bölgesel ayrıma gidilmiş bulunmaktadır. Bu bölümde, KÖY'ler esas alınarak şimdiye kadar uygulanan teşvik politikalarının sonuçları kısaca değerlendirilecektir.

Yatırım teşviklerinin, genel teşvik uygulamaları çerçevesinde belirlenen Kalkınmada Öncelikli Yöreler ile Normal ve Gelişmiş Yöreler itibariyle 1980-1997 yıllan arasındaki gelişimi Tablo : Ek-7'de verilmiştir.

Buna göre, sözkonusu 18 yıllık dönemde, yatırım teşvik belgelerinin sayısal olarak %19.2'si, tutar olarak %12.8'i KÖY'lere yönelik olarak düzenlenmiştir. Bu oranlar sırasıyla Normal Yörelerde %36.8 ve %42.4, Gelişmiş Yörelerde ise %44.1 ve %44.8 olarak gerçekleşmiştir. Halen 50 adet ilimizin KÖY kapsamında olduğu dikkate alındığında 1998 yılı oranları ile benzer bir paralellik gösteren bu oranların değerlendirilmesi sonucunda; YTB'nin teşvik uygulamaları açısından kıstas alınan yöreler itibariyle dağılımının daha önce açıklanan coğrafi bölgeler ve iller itibariyle dağılımında olduğu gibi, teşvik politikaları ile hedeflenen yatırımların dengeli dağılmasına yönelik amacın gerçekleştirilmesinde yeteri kadar başarılı olduğunu ileri sürmek mümkün görülmemektedir. Ancak, Kaynak Kullanımını Destekleme Primi ve Fon Kaynaklı Kredi uygulamalarının bulunduğu 1986-1991 yılları arasında KÖY'lere yönelik yatırım teşvik belgesi tutarlarında kısmi bir artışın olduğu gözlemlenmektedir. Nitekim, 1983-1985 yıllarında sırası ile %27 ve%24 olan KÖY'lere yönelik YTB'nin toplam teşviklere oranı 1990 yılında %50 ve 1991 yılında %20 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum, KÖY yatırımlarının nakdi Devlet Yardımlarına karşı duyarlı olduğunu göstermekle birlikte bu yörelere yönelik yatırım teşvik belgelerinin bir çoğunun hala kapatılamamış ve bir kısmının da Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü ile ilişkisinin kesilmiş olması nedeniyle sözkonusu belgelerin yatırıma dönüşme oranları hakkında başarılı olunduğunu ifade etmek mümkün olmamaktadır. Bu konuda yapılan bir çalışmaya göre, KÖY'lere yönelik olarak düzenlenen Kaynak Kullanımım Destekleme Primli yatırım teşvik belgelerinin bu gün itibariyle yatırıma dönüşme oranının ortalama %30-40'lar civarında olduğu anlaşılmaktadır. (Duran, 1998 : 192).

Diğer taraftan KÖY'lere yönelik olarak düzenlenen YTB'nin sektörel dağılımına bakıldığında, 1980-1997 döneminde bu yörelerde düzenlenen teşvik belgelerinin yaklaşık %26'sının tarım sektörüne ait olduğu görülmektedir (Tablo : Ek-8). Ülke genelinde bu oran %7.55 olarak gerçekleşmiştir. Bir önceki bölümde açıklanan veriler dikkate alındığında bazı yıllarda KÖY'lere yönelik belge tutarlarmdaki artışların esas olarak tarım sektörüne yönelik belgelerdeki artıştan kaynaklandığı ortaya çıkmaktadır.

6) Yatırım Teşvik Belgelerinin Türleri İtibariyle Dağılımı

Bu bölümde ilk önce YTB'nin mahiyetlerine göre dağılımı hakkında kısaca bilgi verilmesini müteakip 1985-1997 yılları arasında YTB düzenlemek sureti ile yatırımcılara sağlanan nakdi ve vergisel desteklerin boyutu hakkında açıklamalarda bulunulacaktır.

Yatırım teşvik belgelerinin mahiyetlerine göre dağılımı 1980-1997 dönemi için sayısal bazda Tablo: Ek-9'da verilmiştir. Buna göre toplam YTB'nin %70'ni komple yeni yatırım projeleri oluşturmuştur. İkinci önemli yatırım türü ise tevsi yatırımlardır. Özellikle son yıllarda gelişmiş yörelere yönelik olarak komple yeni yatırımlara getirilen sınırlamalar komple yeni yatırım dışındaki yatırım türlerinin artmasına neden olmuştur.

Bilindiği üzere, yatırımları teşvik mevzuatı çerçevesinde Devlet tarafından yatırımcılara verilen destekler genel olarak vergisel destekler ve parasal destekler adı altında tasnif edilmektedir. Bu doğrultuda, 1985-1997 yılları arasında yatırımları teşvik mevzuatı çerçevesinde yatırımcılara sağlanan imkanlar Tablo: Ek-10'da verilmiştir. Sözkonusu teşvik unsurlarının GSMH'ya oranlarının da yer aldığı tablonun incelenmesi sonucunda, bahse konu 13 yıllık dönemde toplam 19.638 milyon ABD Doları tutarında fiili imkan sağlandığı ortaya çıkmaktadır. Sözkonusu tutarın dönem GSMH'na oranı ise % l .23'dür. Ayrıca, tablodan çıkarılan diğer bir husus, göreceli olarak 1990'lı yıllarda Devlet tarafından verilen imkanların azalmış olmasıdır. Anılan 13 yıllık dönemde toplam 16.186 milylon ABD Dolarlık vergisel teşvik ve 3.452 milyon ABD Doları tutarında da destekleme pirimi ve kredi şeklinde nakdi teşvikler verilmiştir. Toplam teşviklerini GSMH'ya oranlarının diğer ülkeler ile kıyaslanması durumunda ülkemizde yatırımcıya verilen teşviklerin yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir.

D- Mevcut Yatırım Teşvik Sistemi 1)

Yatırım Teşvik Belgesi Müracaatı

Önceki bölümlerde açıklandığı üzere, ülkemiz teşvik politikalarının uzun bir geçmişi bulunmaktadır. Bu dönem içerisinde, öncelikli sektör tanımlamalarında, uygulanan teşvik araçlarında ve tüm bunlara paralel olarak hukuki yapı ile örgütsel yapıda çok sık değişiklikler olmuştur. Sözkonusu değişiklikler esas olarak ekonominin dinamik bir yapıya sahip olmasından kaynaklanmakla birlikte gerek tüm dünyada kamunun ekonomiye bakış açısında zaman zaman meydana gelen değişikliklerin ülkemize yansıması gerekse ülkemizdeki ekonomik yapıya ilişkin değişiklikler de teşvik politikalarının belirli aralıklar ile yeniden gözden geçirilmesini gerektirmiştir.

Bu doğrultuda, 80'li yılların ilk yarısında doğrudan ihracata yönelik özendirici nakdi teşvikler sağlanırken, 80'li yılların ikinci yarısından itibaren bu teşvikler yatırımlara kaydırılmıştır. Ancak, gerek Kamu gelir-gider dengesindeki sorunların gerekse Dünya Ticaret Örgütü, Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği gibi uluslararası kuruluşlara karşı olan yükümlülüklerimizin etkisi ile doğrudan nakdi teşvik araçları son yıllarda bazı istisnalar dışında uygulamadan kaldırılmış ve özel seçici teşvik politikası bırakılarak vergisel teşviklerin ağırlıklı olduğu genel teşvik uygulamasına geçilmiştir. Nitekim, sözkonusu politika değişiklikleri sonucu teşvik uygulamalarını yürütmek ile görevli birim 1992 yılında DPT'ndan alınarak Hazine Müsteşarlığı bünyesinde dahil edilmek suretiyle Kamunun teşvik politikaları ve kalkınma planları doğrultusunda uyguladığı selektif özendirici politikalar yerine yatırım kararlarının ağırlıklı olarak piyasa mekanizmasına bırakılması doğrultusundaki genel görüşe paralel bir örgütlenme yapısına geçilmiştir. Teşvik araçları ve teşvik uygulamalarının kapsamına giren sektörel ve bölgesel özendirici politika değişiklikleri ile kurumsal yapıda meydana gelen bu değişim sonucu ülkemiz teşvik politikalarının "dümen tutan" bir konumdan "kürek çeken" bir duruma gelmiş bulunduğunu ifade etmek mümkündür.

Çalışmanın takip eden bölümlerinde mevcut teşvik mevzuatı değerlendirilerek halen uygulanmakta olan teşvik politikaları konusunda bilgi verilecektir. Bu kapsamda öncelikle mevcut Kanun, Kararname ve Tebliğler çerçevesinde yatırım teşvik belgesinin alınması, destek unsurlarından yararlanma ve teşvik belgelerinin Kamuca takibi konusunda açıklamalarda bulunulacaktır. Daha sonra ise, özellikle son günlerde tekrar gündeme ge-

len bölgesel teşvik unsurları ile KOBİ teşvikleri hakkında aynı doğrultuda bilgi verilecektir.

Bilindiği üzere, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu çerçevesinde, yatırım teşvik belgesi almadan bazı vergisel teşviklerden yararlanmak sureti ile yatırım yapmak mümkün olmakla birlikte, özellikle büyük tutarlı yatırımlar için Kamuca sağlanan destek unsurlarından yararlanabilmek amacıyla yatırım teşvik belgesinin alınması gerekmektedir. Yatırım teşvik belgesi alınmak suretiyle Devletin sağladığı destek unsurlarından faydalanma koşulları esas olarak 23.2.1998 tarihli ve 98/10755 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve buna ilişkin 98/1 sayılı Tebliğ ile sözkonusu Karar ve Tebliğ'de değişiklik yapan 25.4.1999 tarihli ve 99/12656 sayılı Karar ve Karara İlişkin 99/1 sayılı Tebliğ çerçevesinde belirlenmiştir. Buna göre YTB alabilmek için yerli sermayeli kuruluşların Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü'ne, yabancı sermayeli kuruluşların ise aynı Müsteşarlık bünyesindeki Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü'ne müracaat etmeleri gerekmektedir. KOBİ kapsamındaki firmalar ise doğrudan Türkiye Halk Bankası'na müracaatta bulunmalıdırlar.

Biraz önce açıklanan, Kamunun genel teşvik sistemine bakış açısından değişikliğin doğal bir sonucu olarak, YTB alabilmek amacıyla yapılan başvurularda aranan belgelerin sayısında ve içeriğinde daha önceki uygulamalara göre önemli bir azalışa ve sadeliğe gidilmiştir.

Buna göre, YTB müracaatında istenilen belgeleri;

- Yatırım bilgi formu,
- Kalkınmada Öncelikli Yörelerde yapılacak yatırımlarda 80 milyon TL.'nin, diğer yörelerde yapılacak yatırımlarda 160 milyon TL.'nin T.C. Merkez Bankası nezdindeki Fon'a yatırıldığına dair makbuzun bir örneği,
- Yurt içi veya yurt dışından temin edilecek makine ve teçhizata ilişkin olarak yatırımcı tarafından düzenlenmiş ve imzalanmış listelerden üç adet,
- Noter tasdikli imza sirküleri,
- Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi aslı veya noter tasdikli örneği,
- Mali mevzuata aykırı işlemlerin bulunmadığına ilişkin taahhütname,
- Özellikli bazı yatırımlarda turizm yatırım belgesi, eğitim izin belgesi, gemi-inşa uygunluk görüş yazısı, iş durum belgesi, rödövans anlaşma-

sı veya işletme ruhsatı ve kapasite raporu gibi yatırımın niteliği gereği çeşitli Kamu kuruluşlarından alınacak belgeler ile,

- Müsteşarlıkça talep edilen diğer belgeler olarak belirtmek mümkün dür.

Yatırım teşvik belgesi müracaatını Türkiye'de kurulmuş tüm gerçek ve tüzel kişiler ile Kamu kurum ve kuruluşları yapabilirler. Ancak, sadece yabancı sermayeli kuruluşlar için kurulacak şirketler adına YTB almak için başvuruda bulunulabilir. Diğer taraftan, YTB almak için KÖY'lerde en az 50 milyar TL.'lık, diğer yörelerde ise 100 milyar TL.'lik asgari sabit yatırım tutarının olması gerekmekte olup, Müsteşarlıkça düzenlenen YTB'leri her ay düzenli olarak Resmi Gazete'de yayımlanmaktadır.

Diğer taraftan, yatırımcının da taşın altına elini koyarak teşviklerin etkinliğini artırmak ve olası krizlere karşı firmaların dirençlerini sağlamak amaçlarıyla yatırımın finansmanın belirli oranlarda özkaynaklardan karşılanmasına yönelik olarak yatırım türlerine ve bölgelere göre asgari özkaynak oranları belirlenmiştir.

Buna göre;

- KÖY'lerde yapılacak yatırımlarda %20
- Diğer yörelerdeki yatırımlarda %40
- Ro-Ro taşımacılığı ve hava yolu kargo taşımacılığında %25
- Gemi ve yat inşa ile gemi ve uçak ithalinde %15
- Finansal kiralamada % 10

oranında yatırımın asgari olarak firma özkaynaklarından finanse edilmesi gerekmektedir.

Öte yandan, yatırımın finansmanında dış kredi ve döviz kredisi (iç kredi ile birlikte) kullanılması durumunda özkaynak oranlan %20'ye kadar çekilebilmektedir. Ayrıca, ihraç edilmek üzere inşa edilen gemi ve yatlar ile Müsteşarlıkça uygun görülen Yap-İşlet Devret modeli çerçevesindeki yatırımlarda bu sınırlara bağlı kalınmamaktadır. Yeniden değerlendirme fonları özkaynak olarak sayılmamaktadır.

Önceki bölümlerde açıklandığı üzere, mevcut teşvik sistemi genel olarak tüm yatırımları kapsamaktadır. Bu çerçevede herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Bununla birlikte gelişmiş yörelerdeki yatırımların diğer bölgelere yönelmesine teşvik etmek amacıyla bu yörelere ilişkin bazı sı-

nirlamalar getirilmiştir. Bu çerçevede, gelişmiş yöre olarak belirlenen *İstanbul* ve Kocaeli illerinin tamamı ile Bursa, İzmir, Ankara, Adana ve Antalya illeri büyükşehir belediyeleri mücavir alanları içerisinde YTB kapsamında yapılabilecek yatırımlar aşağıda verilmiştir.

Gelişmiş Yörelerde YTB düzenlenmek suretiyle destek unsarlarından yararlanabilecek yatırımlar:

- Elektrik üretimi yatırımları.
- Altyapı yatırımları.
- Yap-İşlet veya Yap-İşlet-Devret modeli çerçevesinde yapılacak yatı rımlar.
- Ar-Ge, tasarım, yeni ürün ve model geliştirmeye yönelik yatırımlar.
- Çevre korumaya yönelik yatırımlar.
- Bilim Teknoloji Yüksek Kurulunca belirlenen öncelikli teknoloji ya tırımları.
- Elektronik sanayi yatırımları.
- Gemi ve yat inşa yatırımları.
- Tersane yatırımları.
- Mevcut yatırımın KÖY veya yurt dışına nakli halinde aynı yerde Müsteşarlıkça uygun görülecek yatırımlar.
- Tevsi, modernizasyon, yenileme, kalite düzeltme, darboğaz giderme, entegrasyon ve tamamlama yatırımları.
- Yüksek teknoloji gerektiren, katma değeri yüksek, vergi gelirleri ve istihdamı artırıcı özelliklerinden bir veya birden fazlasını içeren ve sa bit yatırım tutarı 50 milyon ABD Dolan karşılığı Türk Lirasının üze rindeki komple yeni yatırımlardan Müsteşarlıkça uygun görülecek ya tırımlar.
- Teknopark, bilişim teknolojisi, eğitim, sağlık ve turizm yatırımları ile Müsteşarlıkça belirlenecek diğer yatırımlardır.

Diğer taraftan, Kararname'nin Müsteşarlığa verdiği yetki çerçevesinde aşağıdaki komple yeni hizmet yatırımlarının da Gelişmiş Yörelerde yapılması halinde teşvik tedbirlerinden yararlanabilmeleri mümkündür. Söz konusu yatırımlar Gelişmiş Yöreler dışında yapılması durumunda, herhangi bir sınırlamaya tabi tutulmadan genel esaslar çerçevesinde destek unsurlarında yararlandırılmaktadır.

Yatırımlarda Devlet yardımlarından yararlanabilecek Gelişmiş Yörelerdeki hizmet yatırımları:

- Çekici ve treyler.
- Otobüs.
- Uçak ve helikopter.
- Oto kiralama.
- Servis bakım onarım istasyonları.
- Liman, iskele, rıhtım ve balıkçı barınağı.
- Hava araçları bakım ve onarım tesisleri.
- Kargo hizmetleri ağı.
- Kongre, fuar, ticaret ve sergi merkezleri ile çok mağazalı alış veriş merkezleri.
- Hipermarketler.
- Petrol ürünleri, kimyevi maddeler, gaz dolum, depolama ve pompala ma tesisleri (servis istasyonları hariç).
- Havaalanı yer hizmetleri.
- Film stüdyoları.
- Depolama, ambalajlama ve paketleme tesisleri.
- Fotografmetrik usullerle harita yapımı.
- Otomasyon yatırımları.
- Basın ve basım sanayi yatırımları.
- Spor kompleksi.
- Çamaşırhane (büyük kapasiteli).
- Gazete ve dergi dağıtım hizmetleri.
- Kamu hizmet yatırımları.
- Huzurevi.
- CD basımı ve çoğaltımı.
- Servis istasyonu ile birlikte showroom yatırımlarıdır.

Diğer taraftan, yukarıda kısaca açıklanan genel müracaat ve değerlendirme prosedürü yanında ana yatınmcı ile finansal kiralama şirketinin birlikte müracaatı ile belge kapsamındaki malların leasing yolu ile temini mümkün olabilmektedir. Aynı şekilde, yetkili mercilerden izin alınmak koşulu ile Yap-İşlet ve Yap-İşlet-Devret modeli çerçevesinde gerçekleştirilecek

yatırımlarda yatırım tutarı üzerinden yatırımcı adına, müteahhitlik yatırımlarında ise yüklenilen işin tutarının % 15 ile sınırlı olmak üzere yüklenilen iş için gerekli makine ve teçhizat temini amacıyla müteahhitler adına belge düzenlenebilmektedir.

Kullanılmış gemilerde asgari kapasitenin kuru yük ve tankerlerde 12.000 DWT, özel amaçlı ve özel yapılı gemilerde 499 gross ton olması, uluslararası yolcu ve eşya taşımacılığı yapmak ve en az 10 birimden oluşmak kaydıyla çekici, treyler ve otobüs yatırımları ile komple yeni yatırımlarda en az 100 birim, tevsi yatırımlarda ise en az 50 birim olmak kaydıyla (asgari %50'nin yerli olması gerekmektedir) kiralık otomobil yatırımları için yatırım teşvik belgesi düzenlenebilmektedir.

2) **Yatırımlara Sağlanan Destek Unsurları**

Yatırımların teşviki çerçevesinde sağlanan Devlet yardımları aşağıda verilmiştir.

1. Gümrük Vergisi İstisnası
2. Yatırım İndirimi
3. Makine ve Teçhizat Alımında Katma Değer Vergisi İstisnası
4. Vergi, Resim ve Harç İstisnası
5. Enerji Desteği
6. Arsa Tahsisi
7. Fon'dan Kredi Tahsisi
8. Kaynak Kullanımı Destekleme Fon Kesintisi İstisnası

Yukarıda sayılan destek unsurlarının genel olarak uygulanması aşağıda açıklanmıştır. Sözkonusu desteklerin öncelikli yöreler itibariyle açıklamasına ise daha sonra değinilecektir.

Yatırım teşvik belgesi kapsamında sağlanan destek unsurları genel olarak yatırım konusu makine ve teçhizata yönelik olmaktadır. Destek unsurlarının büyük bir bölümünü oluşturan sözkonusu makine ve teçhizatlardan ne anlaşılması gerektiğinin öncelikle açıklanmasının destek unsurlarının daha iyi anlaşılabilmesi açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

3065 sayılı KDV Kanununa ilişkin 69 sayılı Tebliğ'de makine ve teçhizatın kapsamı ve tanımı verilmiştir. Buna göre, üretimde kullanılan her türlü makine ve cihazlar ile bunların eklentileri ve bu amaçla kullanılan ta-

sıma gereçleri makine ve teçhizat olarak tanımlanmıştır. Diğer bir deyimle, makine ve teçhizat, amortismana tabi iktisadi kıymet niteliği taşıyan ve mal ve hizmet üretiminde kullanılan sabit kıymetlerdir. Katma Değer Vergisi istisnası açısından makine ve teçhizat tanımına ilişkin bazı özellikli durumlar belirlenmiş olup bunlara KDV İstisnası bölümünde değinilecektir.

Verilen bu genel açıklamalardan sonra yatırım teşvik uygulamaları çerçevesinde sağlanan destek unsurları aşağıda açıklanmıştır.

1) Gümrük Vergisi İstisnası

Yatırım teşvik belgesi kapsamındaki makine ve teçhizat (ham madde, ara malı ve işletme malzemeleri hariç) ithalatı, yürürlükteki İthalat Rejimi Kararı gereğince ödenmesi gereken Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu'ndan istisnadır. Ancak, binek aracı, otobüs, çekici, treyler, mobilya, yat, kamyon, transmikser, kesintisiz güç kaynağı, beton santralı, forklift, beton pompası, inşaat malzemeleri ile porselenden mamul mutfak eşyaları fon ve vergiye tabidir.

2) **Yatırım İndirimi**

Yatırımcıların Hazine Müsteşarlığına müracaat tarihinden başlamak üzere tüm yörelerde ve sektörlerde yapılan yatırımlar %100 yatırım indiriminden faydalanmaktadırlar. Ancak, vergi kanunlarında değişiklik yapan 29.7.1998 tarih ve 4369 sayılı Kanun ile getirilen yasal düzenlemeler çerçevesinde, yürürlükte bulunan 98/10755 sayılı Yatınm Teşvik Kararında gerekli değişiklikler yapılması gerekmiştir. Bu doğrultuda, 22.2.1999 tarihli ve 99/12475 sayılı Karar ile, ülkemize uluslararası rekabet gücü kazandıracak, yüksek teknoloji gerektiren, katma değeri yüksek, vergi gelirleri ve istihdamı artırıcı özelliklerden en az ikisini içeren 250 milyon ABD Doları karşılığı Türk Lirasını aşan sanayi yatırımlarda yatırım indirimi oranı %200 olarak belirlenmiştir.

Bilindiği üzere, günümüz yatırım teşvik politikaları, bazı istisnai yöresel ve sektörel yatırım konuları hariç, nakit teşviklerden ziyade esas olarak vergisel teşvikler ağırlıklı olarak uygulanmaktadır. Vergisel teşviklerin en önemlilerinden birisini de yatırım indirimi teşkil etmektedir. Bu nedenle, esas olarak vergi kanunları ile düzenlenmiş bulunulan yatırım indirimi konusunun ayrıntılı bir şekilde açıklanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Daha önce de belirtildiği ü/ere, ülkemiz teşvik uygulamasına yatırım indirimi, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununda değişiklik yapan 27.6.1963 tarihli 202 sayılı Yasa ile girmiştir. Yatırım indirimi esas olarak 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunun sekizinci bölümünde düzenlenmiştir. Buna göre, dar mükellef kurumlar dahil ticari ve zirai kazançları üzerinden vergiye tabi mükelleflerin (adi ortaklıklar, kollektif ve adi komandit şirketler ile kurumlar vergisi mükellefleri dahil) yaptıkları yatırımlar yatırını indirimine konu olmaktadır.

Yatırım indiriminden yararlanabilmek için; ticari veya zirai kazancın bilanço esasına göre tespit edilmesi, yatırım teşvik belgesinin bulunması, yatırım tutarının ticari ve sanayi yatırımlarda en az 50 milyar TL. zirai yatırımlarda 10 milyar TL. olması (KÖY'lerde bu tutarlar %50 oranında dikkate alınır.) ve yatırımın belgede belirtilen sürelerde ve şartlarda yapılması gerekmektedir. 1998 yılı için belirlenen bu oranların, 1999 yılı için Maliye Bakanlığı tarafından tespit edilen Yeniden Değerleme oranında artırılması gerekmektedir.

Diğer taraftan, sürelerde ve şartlarda meydana gelen değişikliklerin vukuundan itibaren 3 ay içerisinde Müsteşarlığa müracaat edilmesi zorunludur. Ayrıca, Hazine Müsteşarlığınca düzenlenen YTB ve eki listeler her ay Maliye Bakanlığı'na gönderilmektedir.

Yatırım indiriminin kapsamına, bina, makine, tesisat ve araç (sadece işletmenin esas faaliyet konusu ile ilgili olanlar) ve benzeri amortismana tabi aktif değerlerden yeni olanlarının maliyet bedelleri girmektedir. Ancak, YTB kapsamında sadece yurt dışından kullanılmış olarak ithal edilenler yatırım indiriminden faydalanabilmektedir.

Arazi veya arsa tedarikli, yedek parka temini, esas proje dışındaki müneferit tesisat, makine ve araç mubayaası ile Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki yatırımlar hariç personel lojmanları inşası ve tefrişi için yapılan harcamalar yatırım indiriminden faydalandırılmamaktadır.

Yatırım indiriminden yararlanabilmek için yatırım indirimi uygulamalarına ilişkin olarak yeminli Mali Müşavirlerce hazırlanan tasdikli raporun yıllık beyanname ile birlikte ilgili vergi dairesine verilmesi zorunludur. Yatırım indiriminin başlangıç tarihi ise YTB üzerinde belirtilen ve YTB düzenlemesine dayanak teşkil eden Müsteşarlığa müracaat tarihidir.

Yatırım indirimine konu olan iktisadi kıymetlerin maliyet bedelinin ise, 213 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 262'nci maddesi çerçevesinde

belirlenmesi gerekmektedir. Buna göre, maliyet bedeli, bir iktisadi kıymetin iktisap edilmesi veya değerinin artırılması sebebiyle yapılan ödemeler ile bunlara ilişkin harcamalar toplamıdır.

Gelir Vergisi Kanunu'na, ilişkin 187 sayılı Tebliğe göre; yatırım indirimine konu iktisadi kıymetin bedelinin ödenmesi ya da borçlanılması, bu iktisadi kıymetlerin işletmenin aktifindeki herhangi bir hesaba kaydedilmesi ve iktisadi kıymetlerin yatırımcı tarafından tasarruf edilebilir duruma gelmesi harcama yapılması olarak mütalaa edilmektedir. Sözkonusu harcamaya ilişkin faizler ve kur farkları, ilgili iktisadi kıymetin sabit kıymetlere alınıp amortismana tabi tutulmasına kadar geçen dönemde maliyet bedeline ilave edilip yatırım indirimine konu olmaktadırlar.

Yatırım teşvik belgelerinde yer alan oranlarının yatırım indiriminden yararlanabilecek aktif değerlerin maliyet bedelleri toplamına uygulanması suretiyle uygulanan yatının indiriminde öncelikle daha önce alınmış YTB'lerinden kaynaklanan indirimler kazançtan düşülür. Ancak, peşin vergide ise, daha önceki YTB'leri kapsamında fiilen yapılan harcamalardan kaynaklanan yatırım indirim tutarlarından cari döneme aktarılan tutarlar peşin vergi matrahından düşülebilmektedir. Diğer bir deyimle, ilk defa 1999 yılından itibaren uygulanmaya başlanan peşin yatırım indiriminden kaynaklanan ve henüz fiili harcaması yapılmamış tutarların yatırım indirimi miktarlarının peşin vergi matrahından düşülmesi mümkün olmamaktadır. Aynı şekilde, yatırım indiriminden önce diğer indirimlerin düşülmesi gerekmektedir. Ancak, YTB kayıtlı değerlerinin %100 oranı üzerinde değişmesi sonucu YTB'nin revize ettirilmesi zorunludur.

Diğer taraftan, 1995 yılında çıkarılan 4108 sayılı Kanun çerçevesinde getirilen değişiklik ile yatırım indirimi tutarları Kurumlar Vergisi açısından tevkifata tabi tutulan kazançlar içerisine dahil edilmiştir.

Teşvik mezuatında yer alan 2 ve 5 yıllık sürelere uyulmak kaydıyla yatırımın tamamlanıp tamamlama vizesinin Hazine Müsteşarlığınca yapılmasını müteakip yatırım indirimine konu iktisadi kıymetlerin satılması durumunda satan şirket açısından herhangi bir müeyyide sözkonusu değildir. Ancak, tamamlama vizesinin yapılmasından önce iktisadi kıymetlerin elden çıkarılması durumunda daha önce alınmayan vergilerin cezalı olarak tahsili gerekmektedir.

Yatırım indirimine konu iktisadi kıymetlerin YTB'ne sahip diğer bir yatırımcıya satılması durumunda satın alan yatırımcı kendi YTB üzerindeki oranlara bağlı kalmak şartıyla devir aldığı bu iktisadi kıymetler için yatı-

nm indiriminden yararlanabilir. Ancak daha önce devreden yatırımcı tarafından yararlanılmış indirim tutarları var ise bunların mahsup edilmesi gerekmektedir.

Yatırım teşvik politikaları içerisinde önemli bir yeri bulunan yatırım indirimi konusunda bazı vergi kanunlarında değişiklik yapan 29.7.1998 tarihli ve 4369 sayılı Kanunla önemli yenilikler getirilmiştir. Sözkonusu değişiklerin birincisi, daha önce üç yıl süre ile Maliye Bakanlığı'nca belirlenen Yeniden Değerleme oranında endekslenebilen "indirim tutarının" süresiz olarak endekslenme imkanının getirilmiş olmasıdır. Diğer bir yenilik ise, daha önceleri uygulanmakta olan Finasman Fonu uygulamasını ikame etmek üzere yürürlüğe sokulan "peşin yatırım indirimi" uygulamasıdır. Buna göre, 1.1.1999 tarihinden sonra alınan YTB'leri için geçerli olmak üzere, her yıl gelir veya kurumlar vergisi beyannamesi verme tarihine kadar alınan YTB'leri kapsamında bir sonraki beyanname döneminde yapılması planlanan yatırım harcaması tutarları, beyannamelerin verildiği yıla ilişkin kurum kazancından mahsup edilerek yatırım indiriminden yararlanabilmektedir. Ancak, gerçekleşen yatırım tutarının planlanan yatırım tutarının %90'ndan az olması durumunda daha önce yatırım indirimi nedeniyle alınmayan vergilerin cezalı olarak alınması gerekmektedir.

Öte yandan, 1.1.1999 tarihinden önce alınmış YTB'leri kapsamında Finasman Fonu uygulamasına ilgili mevzuatı çerçevesinde devam edilmektedir.

3) Makine ve Teçhizat alımında Katma Değer Vergisi İstisnası

Bazı vergi kanunlarında değişiklik yapan 4369 sayılı Yasa'dan önce yerli makine ve teçhizat için Katma Değer Vergisi Desteği, ithal makine ve teçhizat için ise KDV ertelemesi olarak uygulanan bu destek unsuru 1.8.1998 tarihinden sonra "Katma Değer Vergisi İstisnası" olarak uygulanmaktadır. Buna göre, eski ve yeni YTB ayrımına bakılmaksızın YTB kapsamıda 1.8.1998 tarihinden sonra satın alınan makine ve teçhizatlar KDV'den istisna edilmektedir. Herhangi bir makine ve teçhizatın KDV istisnasından yararlanabilmesi için daha önce açıklandığı üzere yatırım konusu üretimle ilgili amortismana tabi iktisadi bir kıymet olması ve YTB eki listeler üzerinde Müsteşarlıkça makine ve teçhizat olduğuna dair şerh düşülmesi gerekmektedir.

Makine ve teçhizatın tanımına ilişkin yukarıda verilen genel açıklamalar doğrultusunda, sektörlerin yapısı itibariyle üretim faaliyetlerinin yanı-

sıra idari ve pazarlama gibi üretim dışı alanlarda kullanılan aynı cins sabit kıymetler ile sarf malzemeleri, yedek parçalar ve hizmet üretiminde doğrudan ve zorunlu olarak kullanılanlar dışındaki masa, koltuk, sandalye, dolap ve mefruşat gibi demirbaşlar makine ve teçhizat kapsamına girmemektedir. Burada sözü edilen hizmete üretiminde doğrudan ve zorunlu olarak kullanılan demirbaşlar turizm ve eğitim yatırımları için satın alınanlardır.

KDV Kanunu'na ilişkin 69 sayılı Tebliğ'de belirtildiği üzere; otomobil, panel, arazi taşıtı, minibüs, kamyonet, kamyon, treyler ve çekici (Euro I ve Euro II normlarına uygun yeşil motoru haiz olanlar hariç) gibi taşıt araçları KDV istisnasından yararlanamamaktadırlar. Ancak, yüklü ağırlığı 45 tonu geçen off truck tipi kamyonlar ile karayoluna çıkması mümkün olmayan kaya tipi damperli kamyonlar, madencilikte kullanılan damperli kamponlar, frigorifik kamyonlar, iş makinaları, vinçler, tarım makinaları ve benzerleri KDV istisnasından yararlanabilmektedir.

Aynı şekilde, hava, deniz ve demiryolu taşıma araçları KDV istisnasından yararlanamamaktadır. Ancak, KDV Kanunu'nun 13/a maddesinde belirtilen; faaliyetleri kısmen veya tamamen deniz, hava ve demiryolu taşıma araçlarının, yüzer tesis ve araçların kiralanması veya çeşitli şekillerde işletilmesi olan mükelleflere bu amaçla yapılan deniz, hava ve demiryolu taşıma araçlarının teslimleri KDV istisnasından yararlanmaktadır.

YTB kapsamında satın alınacak makine ve teçhizatlar için KDV istisnasından yararlanabilmek amacıyla, üzerlerinde makine ve teçhizat şerhi konulmuş YTB eki listelerinin asıllarının satıcıya ibraz edilerek bu belgeler üzerine satıcı tarafından gerekli şerhin konulması ve bir fotokopisinin satıcıya verilmesi gerekmektedir. KDV'den istisna edilen bu satışlara ilişkin vergiler satıcı tarafından ödenecek KDV'den mahsup edilmek suretiyle işlem yapılmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken diğer bir husus, global listelerde belirtilen sayının üzerinde bir makine ve teçhizatın istisnadan yararlandırılmamasıdır.

1.8.1998 tarihinden önce düzenlenen YTB eki listelerde yer alan kıymetlerin KDV istisnasından yararlanmak amacıyla makine ve teçhizat olarak belirlenebilmesi amacıyla yatırımcılar tarafından doğrudan Müsteşarlığa müracaat edilebileceği gibi illerdeki Sanayi ve Ticaret Müdürlüklerine başvurarak gerekli şerhleri koydurup satın alacakları makine ve teçhizat için genel uygulamalar çerçevesinde istisnadan yararlanabilmeleri mümkün bulunmaktadır.

YTB kapsamında ithal edilen mallardan makine ve teçhizat kapsamına girmeyenler için, 29.7.1998 tarihinden önce düzenlenen YTB'ne münhasır olmak üzere, eskiden olduğu gibi ithalden alınan KDV ertelemesi uygulamasına devam edilmektedir. Başka bir deyimle, 29.7.1998 tarihinden önce alınan YTB kapsamı iktisadi kıymetlerden 1.8.1998 tarihinden sonra ithal edilenlerden makine ve teçhizat kapsamında olanlar KDV istisnasından, makine ve teçhizat kapsamında olmayanlar ise KDV ertelemesinden yararlanabilecektir.

Diğer taraftan, Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu Esasları Hakkında 98/10755 sayılı Karar'da değişiklik yapan 99/12656 sayılı Karar ile, daha önceki Kararnameler çerçevesinde KDV desteğinden faydalandırılması öngörülmüş olan yatırımlara ilişkin olarak bazı düzenlemeler yapılmıştır. Yatırım teşvik politiklarındaki sürekliliğin sağlanarak yatırımcıların mağduriyetinin önlenmesinin yanında Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki yatırımların özendirilmesini de amaçlayan yeni düzenleme ile; KÖY'lerde yapılan yatırımlar ile 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 9'uncu maddesi ve yatırımları teşvik kararları gereği KÖY'lerde uygulanan destek unsurlarından istifade ettirilen madencilik yatırımları için düzenlenmiş ve halen geçerli olan yatırım teşvik belgeleri ile ilgili olarak,

- KDV+10 puan oranında KDV desteği veya teşvik primi ihtiva eden,
- 1 .8.1998 tarihinden önce onaylanmış yerli makine ve teçhizat listesin den yer alan,
- 1.8.1998 tarihinden sonra satın alınması sebebiyle KDV desteğinden yararlanamayarak istisnadan yararlanan yatırımın teşvik belgesi kap samındaki makine ve teçhizata, bu makine ve teçhizatın KDV'siz fa tura bedelinin %10'u oranında Fon'un imkanları çerçevesinde destek sağlanmasına devam edilmesi öngörülmüştür.

Diğer taraftan, gemi ve yat inşa yatırımları için düzenlenmiş ve sabit yatırım tutarı üzerinden KDV desteği veya teşvik primi öngörülmüş olan teşvik belgelerine ilişkin destek uygulamalarına ilgili mevzuatı çerçevesinde devam edilmesi gerektiği hususuna aynı Kararnamede yer verilmiştir.

YTB'nin iptal edilmesi veya yatınmın belge şart ve özelliklerine göre gerçekleşmemesi durumunda KDV'nde istisna edilen vergiler için satıcıların herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır.

4) **Vergi, Resim ve Harç İstisnası**

Yatırımlarda Devlet desteklerine ilişkin uygulamalar çerçevesinde sağlanan teşvik unsurlarından bir diğeri ise vergi, resim ve harç istisnasıdır. Buna göre, 3.12.1988 tarih ve 3505 sayılı Kanun'un Geçici 2'nci maddesi hükümleri çerçevesinde, yatırımcının yatırımın tamamlanmasını müteakip 2 yıl içinde 10.000 ABD Doları tutarında ihracat yapacağına dair taahhütte bulunması kaydıyla;

-

- Şirket kurulusu,
- YTB'nde öngörülen özkaynak tutarını geçmemek üzere sermaye artı rımı,
- YTB 'nde belirtilen yabancı kaynak tutarını geçmemek üzere bir yıl ve daha uzun vadeli olarak yurt içinden veya yurt dışından sağlanacak yatırım kredileri,
- YTB kapsamı yatırıma ilişkin gayrimenkul ve gayrimenkulle müteferri ayni hakların ayni sermaye olarak konulması halinde bunların şirket adına tapuya tescil işlemleri ve bu işlemler ile ilgili olarak dü zenlenecek kağıtlar.

Damga Vergisi ve Harçtan istisnadır.

İhracat taahhütleri, aynı tesiste üretilen her türlü mal ve hizmet ihracı ile yerine getirilebileceği gibi, doğrudan ihracı mümkün olmayan üretim konusu yatırımlara ilişkin taahhütler, sözkonusu şirkete ortak diğer ve gerçek kişilerin ürettikleri mal ve hizmetlerle de karşılanabilir. Ayrıca, finansal kiralama şirketlerine ait ihracat taahhütleri kiracının teşvik belgesi kapsamında gerçekleştireceği ihracat bedelleri ile kapatılır.

Yatırımcıların asgari 10.000 ABD Doları tutarında ihracat taahhüt ederek biraz önce açıklanan işlemlerinin vergi ve harçlardan istisna olabilmesi için, Müsteşarlığa yaptıkları YTB müracaatlarında 10.000 ABD Doları tutarında taahhütname vermeleri gerekmektedir. Sözkonusu taahhütnamenin verilmesine müteakip ihracat taahhüt tutarları YTB üzerine işlenmekte ve başkaca bir işleme gerek kalmadan ilgili mercilerce vergi ve harç istisnaları uygulanmaktadır.

Yukarıda belirtilen işlemlerin istisnadan yararlanabilmesi için vergiyi doğuran olayı mesnet teşkil eden işlemlerin veya kağıtların YTB'nin geçerlilik süresi içerisinde yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, süresi bitmiş YTB'lerine ilişkin olarak sonradan ilave süre alınmış olsa bile sü-

re sonu ile sonradan alman ek süre arasında kalan dönemde yapılan işlemler istisnadan yararlanamamaktadır.

ihracat taahhüdünde bulunmak suretiyle vergi ve harçtan istisna edilecek işlemlere ilişkin açıklamalar 3505 sayılı Yasa'ya ilişkin 27.12.1998 tarihli ve seri 4 nolu Tebliğ'de açıklanmış olup ayrıntılı açıklamalara aşağıda yer verilmiştir.

Vergi, resim ve harç istisnasına ilişkin ilgili mevzuatta şirketlerin kuruluş işlemlerinin de istisnadan yararlanacağı öngörülmüş olmakla birlikte, mevcut yatırım teşvik mevzuatına göre sadece yabancı sermayeli olarak kurulacak şirketler için şirket kuruluşundan önce YTB düzenlenebileceğinin öngörülmüş olması nedeniyle yerli firmalar için sözkonusu istisnadan yararlanmak fiilen mümkün olmamaktadır.

Diğer taraftan, ayni ve nakdi sermaye artırımında tescil ve ilan işlemi gibi tüm işlemlerin YTB'nin geçerlilik süresi içerisinde yapılması gerekmektedir. Ayrıca, YTB'nde belirtilen özkaynak tutarlarını aşan sermaye artırımları istisnadan yararlanamamaktadır. Sermaye artırımının bir defada veya bölümler halinde yapılması mümkün olup YTB'nde belirtilen özkaynak tutarının yedek akçeler gibi şirket fonları ile karşılanarak belgede aranan özkaynak şartının yerine getirilmesi koşulu ile kısmi sermaye artırımı işlemleri de istisnadan yararlanabilmektedir.

Vergi, resim ve harç isnasından yararlanacak kredilerin bir yıl veya daha uzun vadeli yatırım kredisi olması (bu krediler nakdi, garinakdi veya ayni kredi şeklinde olabilir), YTB'nin geçerlilik süresi içerisinde kullanılması, YTB'nin yatırım konusu için kullanılmış olması ve YTB'nde belirtilen yabancı kaynak tutarını geçmemesi gerekmektedir.

Vergi, resim ve harç istisnası, münhasıran yatırım kredilerinin kullanılmasına ilişkin olarak düzenlenen evrakları kapsamakta olup bu krediler karşılığında satın alınan mal ve hizmetlerin satın alınma işlemleri sırasında düzenlenen kağıtlar istisnadan yararlandırılmamaktadır. Öte yandan, istisnadan yararlanacak nakdi, gayrinakdi ve ayni kredi tutarlarının YTB'nde yer alan yabancı kaynak tutarını geçmemesi gerekmekle birlikte bu kredilere teminat olmak üzere verilen kefalet, ipotek ve garanti gibi işlemlerde herhangi bir sınırlama sözkonusu değildir.

Yabancı paralı kredilerde kur değişikliklerinden kaynaklanan artışlar nedeniyle düzenlenen kağıtlar ile yatırım maliyetlerinin artması üzerine YTB'nde gerekli revizeler yapılmak koşulu ile ilave tutarlar için de istisna hükümlerinin uygulanması gerekmektedir.

Önceki yıllara ilişkin yatırım teşvik mevzuatı çerçevesinde daha yüksek tutarlarda ihracat taahhüdü bulunan yatırımcılar, ihracat taahhütlerinin süresinde yerine getirilmemiş veya ilave ek süre alınamamış olması nedeniyle, müeyyide uygulananlar hariç, talep etmeleri halinde ihracat taahhütlerinin 10.000 ABD Dolarına düşürülerek taahhüt hesaplarını kapatmaları mümkündür.

Yatırım teşvik belgesinin iptal edilmesi veya ihracat taahhüdünün yerine getirilmemesi halinde uygulanmış olan istisnalar, işlemin yapıldığı tarihten başlamak üzere gecikme faizi de uygulanarak 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümleri çerçevesinde yatırımcıdan geri alınır.

5) Fon'dan Kredi Tahsisi, Enerji Desteği ve Arsa Tahsisi

Daha önce de belirtildiği üzere, halen uygulanmakta olan teşvik politikaları vergisel ağırlıklı olup nakdi devlet yardımları asgariye indirilmiş bulunmaktadır. Nakdi teşviklere kaynak teşkil eden Yatırımları Teşvik Fonu'ndan; sadece KOBİ yatırımlarına, yarım kalmış veya işletme sermayesi yetersizliği nedeniyle işletmeye geçememiş yatırımlara, Ar-Ge yatırımlarına ve teknopark yatırımları ile çevre korumaya yönelik Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulunca belirlenen öncelikli teknolojik yatırımlara ve bölgesel amaçlı yatırımlara nakdi devlet yardımları verilmesi öngörülmüştür. KOBİ yatırımları ve yarım kalmış veya işletme sermayesi yetersizliği nedeniyle işletmeye geçememiş yatırımlar hariç diğer yatırım konularının henüz uygulaması bulunmamakta olup yaygın bir şekilde bilinen KOBl kredilerine takip eden bölümde ayrıntılı olarak değinilecektir.

Diğer taraftan, arsa tahsisi ve enerji desteği öncelikli yörelerde yapılan yatırımlar için sözkonusu olduğundan bu iki destek unsuru için de aşağıda ayrıca bilgi verilecektir.

6) Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Kesintisi İstisnası

Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında yapılan ithalat ve bu belge kapsamında kullanılan 2 yıldan uzun vadeli yatırım kredileri ile bankalarca yurt dışından sağlanan kredilerin yatırım teşvik belgesi kapsamında kullandırılan kısmı Kaynak Kullanımım Destekleme Fonu (KKDF) kesintisinden istisna edilmektedir.

7) Aktif Kıymetler İçerisinde Bulunan İktisadi Kıymetlerin Ayni Sermaye Olarak Konulması

Şirketlerin aktiflerinde kayıtlı sabit kıymetlerinin elden çıkarılarak satış bedellerinin özkaynaklara ilave edilmesi suretiyle firmaların mali bünyelerinin güçlendirilmesine yönelik vergisel teşvikleri düzenleyen 2.6.1995 tarih ve 4108 sayılı Kanun'un YTB ile ilgili kısımlarının teşvik mevzuatı ile doğrudan ilgisi bulunmamakla birlikte uygulamaya ilişkin bazı tereddütlerin giderilmesi açısından sözkonusu Yasa ile getirilen düzenlemeler hakkında kısaca bilgi verilecektir.

5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun geçici 20'inci maddesine 4108 sayılı Yasa'nın geçici 23'üncü maddesi ile eklenen hükme göre; kurumların üretim tesislerinin ve bu tesislere ilişkin gayrimenkullerinin tamamının veya bir kısmının, teşvik belgeli yatırım yapmak üzere kurulacak bir sermaye şirketine veya yeni kurulacak yabancı ortaklı bir anonim şirkete ayni sermaye olarak konulması halinde, ayni sermaye olarak konulan bu varlıklardan doğan kazançlar ayni sermayenin konulduğu yılda Kurumlar Vergisinden istisna edilmektedir.

Bu durumda yeni kurulacak şirketin tam mükellef ve yapacağı yatırımın asgari 5 milyon ABD Doları veya muadili yabancı para karşılığı Türk Lirası olması gerekmektedir. Bu şartlara ilave olarak, yabancı ortaklı sermaye şirketinde yabancı ortağın sermaye payının l milyon ABD Doları veya muadili yabancı para karşılığı Türk Lirası ve %20'den az olmaması ve kambiyo mevzuatı gereğince Türkiye'ye döviz olarak getirildiğinin tevsik edilmesi gerekmektedir.

4108 sayılı Kanun uyarınca 1.1.1994-31.12.1998 tarihleri arasında belirli bir süre için uygulanmak üzere getirilen bu düzenlenmeler en son 1999 yılı Bütçe Kanunu ile 31.12.1999 tarihine kadar uzatılmış bulunmaktadır. Yatırımcıların yukarıdaki imkanlardan faydalanabilmek için yeni bir sermaye şirketi kurmaları ve bu şirketin en az 5 milyon ABD Doları karşılığı TL. tutarında yatırım yapmak üzere Müsteşarlıktan YTB alması gerekmektedir. YTB'nin alınmasına müteakip, Türk Ticaret Kanunu ve diğer ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde ayni sermaye olarak konulacak üretim tesisleri ve bunlara ilişkin gayrimenkuller ekspertiz ettirilerek sözkonusu varlıklar yeni değerleri üzerinden YTB bulunan şirkete ayni sermaye olarak konulabilmektedir.

Aynı şekilde, 4108 sayılı Kanun hükümleri uyarınca yukarıdaki işlemlerden doğan kazançlar kâr dağıtımı sayılmamaktadır. Ayrıca, Kurumlar

Vergisi'nden İstisna edilen bu kazançlar, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 25'inci maddesinin ikinci fıkrasına göre %20 Kurumlar Vergisine tabi tutulmamaktadırlar. Öte yandan, sözkonusu kazançlar Gelir Vergisi Kanunu'nun 94/6-b maddesinde yer alan vergi tevkifatına da tabi tutulmamaktadırlar.

3) Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları

Kamuoyunda kısaca KOBİ olarak bilinen bu işletmelerin YTB kapsamında gerçekleştirecekleri yatırımlarında yukarıda ayrıntılı bir şekilde açıklanan genel teşvik unsurlarına ilave olarak Yatırımları Teşvik Fonu'ndan kredi imkanı da sağlanmış bulunmaktadır.

KOBİ yatırımlarında Devlet yardımları en son olarak 5.3.1999 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 99/12474 sayılı Karar hükümleri çerçevesinde yapılmaktadır. Buna göre;

- İmalat sanayi sektöründe faaliyette bulunan,
- İşyerinde en fazla 150 işçi çalıştıran,
- Kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç makine ve teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri ile döşeme ve demirbaşları toplamı net tutarı 100 milyar TL.'yi aşmayan işletmeler KOBİ olarak kabul edilmekte dir.

Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenen imalat sektöründe faaliyette bulunan KOBİ'lere 100 milyar TL.'yi aşmayan makine ve teçhizat ile hammadde alımları için Müsteşarlıkça YTB düzenlenmektedir.

Herhangi bir başvuru ücreti alınmayan KOBİ YTB'leri müracaatları doğrudan T. Halk Bankası A.Ş. şubelerine yapılmaktadır. Bu bankanın ön değerlendirmesini müteakip YTB düzenlenmek üzere müracaatlar Müsteşarlığa gönderilecek uygun görülenler YTB'ne bağlanmaktadır.

Daha önce de belirtildiği üzere, KOBİ yatırımlarında genel destek unsurlarına ilave olarak Fon'dan kredi tahsis edilmektedir. Fon kaynaklı krediler yalnızca makine ve teçhizat alımı için "yatırım kredisi" ile hammadde alımı için "işletme kredisi" şeklindedir. Kullanılmış makine ve teçhizat için kredi tahsisi yapılmamakla birlikte fazladan döviz çıkışına neden olmamak ve atıl kapasiteleri kullanıma sunmak amacıyla, daha önce ithal edilmiş üç yaşına kadar olan yabancı menşeli yeni teknoloji içeren makinaların satın alınmasında işletmelerin en az bir yıldır demirbaşlarında ka-

yıtlı olması halinde kullanılmış makinalar için de kredi tahsisi yapılabilmektedir. Bu durumda, satışa konu edilen makinaların, teknolojilerinin yeni olduğunun ve kullanılabilirliğinin KOBİ'nin kayıtlı olduğu oda tarafından teknik rapora bağlanması gerekmektedir.

KOBİ'lere aşağıdaki limitler dahilinde Fon'dan kredi tahsis edilebilir.

Yatırım Kredilerinde Üst Limit:

- Acil Destek Kapsamındaki illerde 75 milyar TL.
- KÖY'lerde 60 milyar TL.
- Diğer yörelerde 50 milyar TL.

Sözkonusu limitler içerisinde kalmak kaydıyla 25 milyar TL. işletme kredisi tahsis edilebilir. Ayrıca, daha önceki kararlara göre KOBİ kredilerinden faydalanan işletmelere yeni YTB düzenlemek koşulu ile yukarıda verilen limitlerin yansını geçmemek üzere yeni kredi tahsisi yapılabilmektedir.

Müsteşarlıkça YTB'ne bağlanan KOBİ'lerin kredi talepleri; Yatırımları Teşvik Fonu'nün imkanları ölçüsünde ve kredi kullandırma taleplerinin Müsteşarlık genel evrağma giriş sırası esas alınmak üzere Fon'dan Halk Bankası'na kaynak aktarılmak suretiyle bu bankaca 30 iş günü içerisinde makine ve teçhizata veya hammaddeye ilişkin fatura bedellerinin ödenmesi şeklinde yerine getirilmektedir.

Tamamı KÖY kapsamında olan 33 ilden oluşan Acil Destek Kapsamındaki illerdeki yatırımların asgari %10'unun, KÖY kapsamındaki kalan 17 ildeki yatırımlarda asgari %20'sinin ve diğer yörelerdeki yatırımlarda ise yatırımın en az %30'nun özkaynaklar ile karşılandığı KOBİ kredilerinin faiz oranları KÖY'lerde %20, diğer yörelerde ise %30'dur.

KOBİ yatırım kredileri, l yıl ödemesiz dönem olmak üzere azami 4 yıl vadeli, işletme kredileri ise 2 yıl vadeli olarak verilmektedir.

Ödemesiz döneme ait faiz, kalan vade süresi içinde diğer taksitler ile birlikte faiz tahakkuk ettirilmek suretiyle üçer veya altışar aylık taksitler ile geri ödenmektedir.

Fon kaynaklı yatırım kredisinin anapara ve faiz ödemeleri ödemesiz dönemi takip eden vade süresi içinde anapara taksit ödemeleri ile birlikte tahsil edilmektedir.

En son yapılan değişiklikle KOBİ kredilerinin asgari %20'sinin Esnaf ve Sanatkarlar Odalarına kayıtlı KOBİ'lere verilmesi öngörülmüştür.

KOBİ kredileri kapsamındaki yatırımın, yatırımları teşvik mevzuatı çerçevesinde sağlanan destek unsurlarından birisinden faydalanmasını müteakip 6 ay içerisinde bitirilerek iki ay içinde tamamlama raporunun Banka'da düzenlenerek Müsteşarlığa gönderilmesi gerekmektedir.

Yukarıdaki süreler içerisinde tamamlanamayan yatırımlar için bankaca ilave 3 ay, Müsteşarlıkça ise bu sürelere ilave olarak gerekli koşulların varlığı halinde 18 aya kadar ek süreler verilebilir. Sözkonusu süreler içerisinde yatırımın tamamlanamaması halinde Devletçe sağlanan tüm destek unsurları 6183 sayılı Yasa çerçevesinde yatırımcıdan tahsil edilir. Fon'dan tahsis edilen kredilere ilişkin olarak kredi faiz oranları, Halk Bankası'nın sanayi kredisi kapsamında KOBİ'lere uygulayacağını ilan ettiği kredi faiz oranlarına yükseltilerek doğrudan Banka'dan tahsil edilmektedir.

Kredilerin geri ödenmesinden doğrudan sorumlu olan Halk Bankası, aracılık ettiği KOBİ kredileri için azami 4 puan komisyon alabilir. Kredilerin tahsis ve teminatlarında bankacılık usûl ve esasları uygulanmaktadır.

KOBİ kredisi kapsamında alınan yerli makine ve teçhizatın kredi vadesi sonuna kadar, ithal makine ve teçhizatın ise 5 yıl süre ile elden çıkarılmaması gerekmektedir.

4) Yatırım Teşvik Uygulamaları Açısından Yöresel Ayrımlar ve Bu Yörelere Sağlanan İlave Destek Unsurları

Önceki bölümlerde açıklandığı üzere, bölgesel kalkınmayı teşvik etmek ve bölgelerarası ekonomik dengesizlikleri azaltmak amacıyla yatırımların öncelikli yörelerde yapılabilmesini teminen yatırım teşvik politikaları açısından öncelikli yöreler belirlenmiştir. KÖY, Acil Destek Kapsamındaki iller, Yarım Kalmış ve İşletme Sermayesi Yetersizliği Nedeniyle İşletmeye Geçememiş veya Kısmen İşletmeye Geçmiş Yatırımların Ekonomiye Kazandırılmasına Dair Karar Kapsamındaki, iller, Bölgesel Gelişmeye Yönelik Öncelikli Yatırımların Bulunduğu iller, Enerji, Desteğinden Faydalanan iller ve Olağanüstü Hal Bölgesindeki iller gibi çok değişik kıstaslara göre öncelikli yöreler tespit edilmiş bulunmaktadır. Sözkonusu yörelere, genel yatırım teşvik unsurlarına ilave olarak getirilen destek unsurla- ' n ile bu yörelerdeki illerin isimleri topluca Tablo : Ek-ll'de verilmiştir.

Tabloda görüleceği üzere, genel yatırım teşvik unsurlarına ilave olarak düşük faizli kredi desteği, enerji desteği, arsa tahsisi ile bir çok vergisel

destek açısından öncelikli iller, sayıları 6 ile 50 arasında değişmek üzere 7 ayrı kıstasa göre sınıflandırılmıştır.

Ülkemizde uygulanan yatırımları teşvik politikalarının değerlendirilmesinin yapıldığı önceki bölümlerde açıklandığı üzere, geçmiş dönemlerde prim şeklinde hibeler ve düşük faizli krediler verilmesine rağmen yatırımların istenildiği ölçülerde öncelikli yörelere yöneltilemediği görülmektedir. Bu gün itibariyle 7 değişik şekilde ilave özendirme tedbirlerinin bulunduğu yöresel yatırımları teşvik politikalarının hangi ölçülerde yatırımların bu bölgelerde yapılmasını sağlayacağı hususu tam olarak bilinememektedir.

Yukarıda özet olarak verilen yöresel ilave teşviklere ilişkin ayrıntılı açıklamara aşağıda değinilmiştir.

a) Kalkınmada Öncelikli Yöreler

Bu gün itibariyle 50 adet ili kapsayan KÖY'lerin sayısında geçmiş dönemlerde önemli değişiklikler olmakla birlikte genel eğilim il sayısının artışı şeklinde olmuştur. Önceki dönemlerde, KÖY'lere yönelik önemli destek unsurlarının bulunmasına rağmen, mevcut uygulamada yatırımları bu yörelere yöneltecek önemli destek unsurlarının varlığından söz etmek pek mümkün olmamaktadır. Genel teşvik mevzuatı çerçevesinde nakit destek unsurlarının azaldığı günümüzde, yatırım indirimi ve KDV istisnası gibi vergisel teşviklerin tüm yöreler itibariyle aynı olduğu dikkate alındığında indirimli özkaynak oranı ve KOBİ kredileri faiz oranlarındaki farklılıklar gibi destek unsurlarının yetersiz olduğu ifade edilebilir.

b) Bölgesel Gelişmeye Yönelik Yatırımların Teşviği

Yatırımları teşvik politikaları içerisine 22.2.1999 tarihli ve 99/12475 sayılı Karar ile giren bu öncelikli yöresel destek unsurları Tablo Ek-11'de verilen 13 ilimizi kapsamaktadır. Kararname hükmüne göre, sözkonusu 13 ilde hayvancılık, dokuma-giyim ve ulaştırma sektörleri dışındaki sektörlerde asgari sabit yatırım tutarı 8 milyon ABD Doları karşılığı Türk Lirası olan ve en az 75 kişilik istihdam sağlamaya yönelik komple yeni yatırımlara Fon kaynaklı ve düşük faizli kredi verilmesi öngörülmektedir. Konuya ilişkin tebliğin henüz yayımlanmaması nedeniyle uygulamasına bağlanılmayan bu destek unsurunun etkin ve yaygın bir şekilde kullanılması, yatırımların yakından denetimi ile Genel Bütçeden Fona aktarılacak nakit imkanlarına bağlı bulunmaktadır.

c) Yarım Kalmış ve İşletme Sermayesi Yetersizliği Nedeniyle İşletmeye Geçememiş veya Kısmen İşletmeye Geçmiş Yatırımların Ekonomiye Kazandırılması

Bu gün itibariyle 26 ilimizdeki yatırımları kapsayan bu destek unsurunu T. Kalkınma Bankası aracılığı ile verilen krediler oluşturmaktadır. Daha önceki dönemlerde, bu amaçla Fon'dan aktarılan tutar 4.5 trilyon TL.'dir. 26.2.1999 tarih ve 99/12477 sayılı Karar ile anılan yatırımların ekonomiye kazandırılması amacıyla 1999 yılı için 10 trilyon TL., 2000 yılı için ise 20 trilyon TL. tutarında Genel Bütçeden kaynak aktarılması kararlaştırılmıştır.

T. Kalkınma Bankası aracılığı ile kullandırılacak olan kredilere konu yatırımların imalat sanayi (çırçır ve paketleme yatırımları hariç), tarımsal sanayi, sağlık, turizm ve eğitim sektörlerinde olması, sağlık, turizm ye eğitim yatırımlarında ilgili bakanlıklardan yatırım veya işletme belgelerinin alınmış olması, toplam sabit yatırımın en az %50 oranında gerçekleşmiş bulunması ve gerçekleştirilen yatırımın en az %30'unun özkaynaklar ile yapılmış olması gerekmektedir.

Yukarıdaki koşullan taşıyan firmalara 300 milyar TL.'ye kadar yatırım veya işletme kredisi tahsis edilebilecektir. Yatırım kredileri %20 faizli ve 2 yılı ödemesiz olarak 5 yıl vadeli, işletme kredileri ise %30 faizli ve l yılı ödemesiz ve 3 yıl vadeli olabilecektir. Sözkonusu 300 milyar TL.'lık limiti geçmemek üzere KOBİ'lerin de bu krediden yararlanma imkanları bulunmaktadır.

d) Acil Destek Kapsamındaki İller

KOBİ kredilerine ilişkin Kararnamede yer alan Acil Destek Kapsamında 33 il bulunmaktadır. Bu yörede bulunan illere KOBİ kredilerinde öncelikli tahsisin yanında KOBİ kapsamında kullandırılabilecek kredi tutarı 75 milyar TL. ve kredi faiz oranı %20 olabilecektir. Ayrıca, yatırımlardaki özkaynak oranı bu bölgede en az %10 olarak belirlenmiştir.

e) işletme Döneminde indirimli Elektrik Enerjisi Desteği

Tamamına yakın kısmı Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerinde bulunan 26 ilimizi kapsayan bu destek unsuru ile, YTB'ne sahip işletmelerin tamamlama vizesinin yapılmasına müteakip üç işletme yılında tüketecekleri elektrik enerjisi bedellerinin indirimli şekilde uygulanması suretiy-

le firmaların desteklenerek ekonomiye kazandırılması, üretim ve istihdamın artırılması amaçlanmaktadır.

233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamesinin 35'inci maddesi uyarınca TEAŞ ve TEDAŞ'a Hazine'ce görev zararı ödenmek suretiyle uygulanacak bu düzenleme ile Kararname kapsamına giren firmaların;

- l 'inci işletme yılında tüketecekleri elektrik enerjisi fatura bedellerinin %50'si,
- 2'nci işletme yılında tüketecekleri elektrik enerjisi fatura bedellerinin %40'ı,
- 3'üncü işletme yılında tüketecekleri elektrik enerjisi fatura bedelleri nin %25'i,

Hazine tarafından görev zararı olan TEAŞ veya TEDAŞ'a ödenecektir. 26.2.1999 ve 12478 sayılı Karar ile yürürlüğe giren bu düzenlemelere ilişkin Tebliğ 7.4.1999 tarihli ve 23659 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Sözkonusu Tebliğ hükümlerine göre, Kararnamede belirtilen illerde yatırım teşvik belgesi alınmak suretiyle yapılan yatırımlardan tamamlama vizesi yapılanlar 5.3.1999 tarihinden, tamamlama vizesi henüz yapılmayanlar ise tamamlama vizesinin yapılmasını müteakip TEAŞ, TED AŞ veya imtiyazlı elektrik şirketlerine müracaat ederek müracaatlarını takip eden aydan itibaren tüketilen enerji için düzenlenen faturalardan KDV ve Belediye Tüketim Vergisi tenzil edildikten sonra, faturada belirtilen reaktif ve güç bedellerinden yukarıda belirtilen oranlarda indirim yapılarak ilgili aboneye fatura edilmesi gerekmektedir. KOBİ işletmelerinin de dahil olduğu sözkonusu indirimli enerji desteğinden yararlanabilmek için YTB'nin komple yeni yatırım veya tevsi, modernizasyon, yenileme vb. kıstaslar açısından bir ayırımın ve belge tutarının herhangi bir önemi bulunmamaktladır. Diğer bir deyimle, tutarı ne olursa olsun herhangi bir yatırım cinsi için alınmış olan YTB'ne sahip bir işletme ilgili yatırımında kullandığı elektrik enerjisi bedelinin tümü için kademeli indirimli enerji desteğinden faydalanabilecektir. Anılan uygulama ile, TEAŞ, TEDAŞ veya imtiyazlı şirketlerin zararları Hazine'ce görev zararı kapsamında TEAŞ veya TEDAŞ'a ödenecektir.

f) Yatırım Dönemine İlişkin İndirimli Elektrik Enerjisi Desteği

16.10.1997 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren bu uygulama ile; Olağanüstü Hal Bölgesine dahil 6 ilimizdeki YTB'ne sahip

firmaların yatırım dönemine ilişkin yatırımlarının elektrik enerjisi tüketim bedellerinin %50 oranındaki kısmının Hazine tarafından görev zararı olarak karşılanmak suretiyle TEAŞ veya TEDAŞ tarafından %50 oranında indirimli tarife uygulanması amaçlanmıştır. Sözkonusu illerin Olağanüstü Hal kapsamında kaldıkları sürece uygulanacak olan bu düzenleme çerçevesinde, enerji desteğinin sadece yatırım dönemini kapsaması nedeniyle önemli bir uygulama olmamıştır.

g) Olağanüstü Hal Bölgesinde ve KÖY'lerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi Hakkında 4325 sayılı Yasa ile Getirilen Teşvikler

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nda değişiklik yapan 21.1.1998 tarihli 4325 sayılı Yasa ile; Olağanüstü Hal Bölgesindeki ve mücavir alanına dahil illerimiz ile DİE Başkanlığınca belirlenen GSYİM miktarı 1.500,- ABD Dolan veya daha az ve DPT Müsteşarlığı'nca belirlenen sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi -0.5 ve daha düşük bulunan illerden Bakanlar Kurulu'nca belirlenen toplam 22 ilimizdeki yatırımların Devlet tarafından desteklenmesi öngörülmüştür. Sözkonusu Kanun çerçevesinde getirilen destek unsurları kısaca aşağıda verilmiştir.

- *Gelir ve Kurumlar Vergisi İstisnası*

1.1.1998-31.12.2000 yılları arasında uygulanmak üzere yukarıda belirlenen illerde yeni işe başlaylan ve 10 kişiden fazla istihdam eden firmaların kazançları 5 yıl süre ile Gelir ve Kurumlar Vergisi'nden muaf tutulmuştur. Ayrıca, yukarıdaki 5 yıllık sürenin bitiminden itibaren 2007 yılına kadar çalıştıkları işçi sayısına göre kademeli olarak Gelir ve Kurumlar Vergisi muafiyeti getirilmiştir.

- *Çalışmalardan Kesilen Vergilerin Ertelenmesi*

31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere Yasa kapsamına giren firmaların çalıştıkları işçilerin ücretlerinden kesilen ve beyan edilerek tahakkuk ettirilen Gelir ve Damga Vergileri 2 yıl süre ile ertelenmektedir.

- *İşlemlerde Vergi, Resim ve Harç İstisnası*

31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere Yasa'da belirtilen işlemler Veraset ve intikal Vergisi, Damga Vergisi, BSMV, Emlak Vergisi ve Harçlar ile 2464 sayılı Belediye Gelirler Kanuna göre alınan vergi, resim ve harçlardan istisna edilmiştir.

- *Sigorta Primi İşveren Payı*

31.12.2002 yılına kadar uygulanmak üzere Yasa kapsamına giren firmaların çalıştırdıkları işçiler için 596 sayılı SSK'nın 72 ve 73'üncü maddeleri uyarınca prime esas kazançları üzerinden tahakkuk ettirilecek primlerin işveren hissesinin Hazine'ce karşılanması öngörülmüştür.

Yukarıda 4 başlık halinde verilen Devlet destekleri sadece Olağanüstü Hal Bölgesindeki illerde uygulanmaktadır.

- Bedelsiz Yatırım Yeri Tahsisi

KÖY'lerde, OSB'ne öncelik verilmek üzere en az 10 kişilik istihdam öngören YTB'ne sahip yatırımcılara Hazine'ye ait arazi ve arsaların mülkiyet bedelsiz olarak devir edilmektedir. Sözkonusu destek unsuru Maliye Bakanlığı tarafından uygulanmakla birlikte yatırımcıların öncelikle YTB almaları gerekmektedir.

5) **Yatırımın Takibi ve Kontrolü**

YTB kapsamında gerçekleştirilen yatırımların Müsteşarlıkça takip ve kontrol edilmesi imkanı bulunmakla birlikte uygulamadan kaynaklanan çeşitli nedenlerden dolayı bunun etkin bir şekilde yerine getirildiğini söylemek mümkün olmamaktadır.

Bilindiği üzere, YTB'nin kapatma işlemleri yatırımcının müracaatı üzerine Müsteşarlıkça doğrudan veya Müsteşarlığın uygun göreceği Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağlı il Müdürlüklerince görevlendirilecek iki personel ve yatırımcının belirleyeceği bir YMM veya yatırımın ve yatırımcının bulunduğu ildeki Ticaret ve Sanayi Odasınca (sadece sanayi odasının bulunması halinde sanayi odasınca, gemi ve yat inşası ile tersane yatırımlarında Deniz Ticaret odasınca) görevlendirilecek iki personel ile YMM tarafından düzenlenen tamamlama ekspertiz raporlarına istinaden Müsteşarlıkça yapılmaktadır. KKDP taşıyan YTB'nin kapatma işlemleri ise TKB tarafından düzenlenen rapora istinaden Müsteşarlıkça yapılmaktadır.

Kamu kuruluşlarınca gerçekleştirilen yatırımlarla ilgili tamamlama vizesi işlemleri yatırımcı kuruluş tarafından yatırımın tamamlandığına dair Müsteşarlığa verilecek rapora istinaden, taşımacılık ve finansal kiralama kuruluşlarınca gerçekleştirilen yatırımlara ilişkin tamamlama vizesi işlemleri ise Müsteşarlığa ibraz edilecek bilgi ve belgelere istinaden Müsteşarlıkça yapılmaktadır.

Aynı şekilde, YTB konusu yatırım yerinin serbest bölge olarak ilan edilmesi durumunda, belgenin verildiği mevzuat hükümlerine bağlı kalınmaksızın yatırımın mevcut hali dikkate alınarak serbest bölgenin faaliyete geçtiği tarih itibariyle tamamlama vizeleri yapılmaktadır.

Diğer taraftan çevre korumaya yönelik özel şartlar taşıyan belgelerin, özel şartlar yerine getirilmeden tamamlama vizeleri yapılmamaktadır.

Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nün mevcut iş yoğunluğu dikkate alınarak yatırım teşvik uygulamalarının etkinliğini artırmak ve tespit edilen sorunları giderici yeni bir teşvik politikalarının oluşturulmasını sağlamak amacıyla nakdi destek unsurları içermeyen, sadece vergisel genel destek araçlarını içeren YTB'nin kapatma işlemlerinde bazı kolaylıklar getirilmiştir. Bu amaçla, 25.4.1999 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 99/12656 sayılı Kararname'de bu doğrultuda yeni bazı düzenlemelere gidilmiştir. Müsteşarlık bünyesinde toplanmış bazı uygulamaların yerel birimlere devredilmesi şeklindeki bir düşüncenin ilk örneği olarak kabul edilebilecek bu yeni uygulamaya göre; herhangi bir prim ve Fon Kaynaklı Kredi içermeyen daha önceki Kararlara göre düzenlenmiş YTB'lerin-den, yatırım süresi sona ermiş olmakla birlikte tamamlama vizesi yapılmamış veya Müsteşarlık kayıtlarına göre hiç işlem görmemiş olanlar firma talebi olmaksızın, yatırım süresi devam etmekle birlikte mevcut haliyle tamamlama vizesi yapılması istenenler firma talebine istinaden Müsteşarlıkça, valiliklerce veya ilgili odalarca düzenlenecek ekspertiz raporuna istinaden YTB konusu yatırımın bütünlüğü ile belge şart ve karekteristik değerlerine bakılmaksızın gerçekleşen değerleri üzerinden tamamlama vizelerinin yapılması öngörülmüştür. Bu çerçevede yapılacak tamamlama vizesi işlemlerinin, ilgili valilik veya oda yetkililerince doğrudan YTB üzerine işlenerek sonucundan Müsteşarlığa bilgi verilmesi şeklinde yapılması gerekmektedir.

Aynı Karar ile getirilen diğer bir yenilik ise, Müsteşarlıkça veya görevlendirilecek kurumlarca yatırım yeri tespit edilemeyen veya süre uzatımı alamayan YTB'lerinin Resmi Gazete'de ilan edilmek suretiyle iptal edilmiş sayılmasıdır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, ilave herhangi belge ve bilgi talep edilmeden YTB üzerindeki destek unsurlarını uygulayan Kamu Kurumları ile bankaların, yukarıda açıklanan yöntemle iptal edilmiş sayılan YTB'lerini takip ederek bu belgeler kapsamında varsa uygulamış oldukları istisnaların geri alınmalarını sağlama yükümlülüklerinin getirilmiş olmasıdır.

Bilindiği üzere, Müsteşarlıkça düzenlenen YTB'leri, Fon Kaynaklı Kredi ihtiva edenler hariç, kamunun herhangi bir kredi taahhüdünü içermemektedir. Genel vergisel destek unsurlarının yer aldığı YTB'leri, yatırımcı tarafından belge kapsamındaki yatırımı gerçekleştirmek amacıyla harcama yapıldığı oranda destek unsurlarından yararlanmaktadır. Başka bir deyimle, Müsteşarlıkça düzenlenen YTB'leri gerek belge kapsamı projenin ekonomik olarak yapılabilirliği gerekse yatırımcının mali durumu hakkında herhangi bir taahhüdü veya tespiti içermemektedir. Aynı şekilde, yatırım teşvik belgesi kapsamında gerçekleştirilecek yatırımlarda, başta çevre korumaya yönelik düzenlemeler olmak üzere yatırımlar veya belge sahibi firmalarla ilgili diğer hukuki düzenlemelere uyum sağlamada herhangi bir öncelik veya muafiyet sözkonusu değildir. Bu anlamda, YTB'lerini uygulayıcı kurum veya kuruluşların her bir belgeyi kendi mevzuatları ve uygulamaları açısından ayrıca değerlendirmeleri gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Hayrettin AFŞAR, Rapor, (Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü)
- Dr. Mustafa Sungur DURAN, Türkiye'de Uygulanan Yatırım Teşvik Politikaları (1968-1998)
- Hazine Müsteşarlığı Araştırma ve İnceleme Dizisi, Ankara, 1998
- Nedret Şerif ÇAKIRSOY, Teşvik Politikalarının 1980 Sonrası Tür kiye'nin Dışa Açılma Sürecindeki Gelişimi, Uzmanlık Tezi, Ankara, 1999
- Yatırımların Teşviğine İlişkin Kanun, Kararname ve Tebliğ

EKLER

TABLO: EK-1
YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN GELİŞİMİ

YILLAR	ADET	CARİ FİY. MİLYON TL	1997 FİY. MİLYAR TL	1968= 100	$* MİLYON	GSMH PAY
1968	62	1.422	70.958	100	158	0
1969	93	3.947	183.660	259	439	2
1970	73	3.229	138.455	195	285	2
1971	69	2.862	104.568	147	191	1
1972	311	27.792	921.243	1.298	1.985	9
1973	511	44.713	1.223.879	1.725	3.194	11
1974	434	40.141	842.129	1.187	2.921	7
1975	630	45.520	788.193	1.111	3.181	7
1976	941	66.095	992.817	1.399	4.167	8
1977	1.084	275.900	3.343.027	4.711	15.474	25
1978	734	148.151	1.223.538	1.724	6.155	9
1979	424	113.825	535.264	754	3.031	4
1980	571	473.144	1.172.423	1.652	6.218	9
1981	3.245	1.685.787	2.864.858	4.037	15.126	21
1982	1.556	1.152.140	1.543.384	2.175	7.162	11
1983	977	1.499.876	1.628.498	2.295	6.840	11
1984	1.176	1.917.073	1.392.793	1.963	5.336	9
1985	1.833	6.671.512	2.536.239	3.574	10.456	15
1986	2.491	11.823.026	3.556.857	5.013	15.400	20
1987	2.828	18.152.341	3.546.846	4.999	16.034	18
1988	2.741	26.265.591	3.132.847	4.415	14.477	16
1989	3.257	59.478.264	2.990.915	4.215	16.337	15
1990	3.140	68.994.756	2.345.580	3.306	16.524	11
1991	1.774	97.532.170	2.022.025	2.850	14.018	9
1992	1.553	149.978.080	1.970.419	2.777	13.521	8
1993	3.053	644.221.258	4.181.439	5.893	30.106	17
1994	1.394	366.912.506	1.307.038	1.842	7.214	6
1995	4.954	3.143.889.370	6.298.936	8.877	42.285	25
1996	5.024	2.755.844.965	3.686.365	5.195	24.827	13
1997	5.144	3.582.898.419	3.302.618	4.654	22.485	11
1998	4.291	4.030.747.395	0	0	15.513	0
TOPLAM	56368	14.970.911.270	59.847.811	84343	341.060	11

KAYNAK: DURAN, 1998

TABLO: EK-2

YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI (Cari Fiyatlarla Milyon TL.)

YIL	TARIM	Pay	MADENCİLİK	Pay	İMALAT	Pay	ENERJİ	Pay	HİZMETLER	Pay	TOPLAM	TOPLAM
1980	82.785	17,5%	6.788	1,4%	354.312	74,9%	803	0,2%	28.456	6,0%	473.144	100,0%
1981	49.588	2,9%	186.838	11,1%	777.091	46,1%	1.074	0,1%	671.196	39,8%	1.685.787	100,0%
1982	30.086	2,7%	51	0,0%	793.005	70,0%	458	0,0%	309.479	27,3%	1.133.079	100,0%
1983	33.227	2,2%	57.626	3,8%	769.173	51,2%	3.671	0^%	639.179	42,5%	1.502.876	100,0%
1984	57.875	3,0%	300.223	15,7%	1.105.263	57,7%	71.891	3,8%	381.821	19,9%	1.917.073	100,0%
1985	49.803	0,7%	165.144	2,5%	1.578.960	23,7%	2.547.712	38.2%	2.329.893	34,9%	6.671.512	100,0%
1986	51.848	0,4%	327.779	2,8%	5.852.798	49.5%	• 28.797	02%	5.561.804	47,0%	11.823.026	100,0%
1987	276.029	1,5%	489.169	2,7%	5.765.346	31,8%	3.551.223	19,6%	8.069.574	44,5%	18.151.341	100,0%
1988	165.436	0,6%	272.497	1,0%	9.659.699	36,8%	1.175.884	4,5%	14.992.075	57,1%	26.265.591	100,0%
1989	544.688	0,9%	1.054.820	1,8%	18.798.642	31,6%	411.292	0,7%	38.668.822	65,0%	59.478.264	100,0%
1990	3.646.683	2,9%	1.013.362	0,8%	44.434.073	35,5%	7.253.147	5,8%	68.994.754	55,0%	125.342.019	100,0%
1991	844.982	0,9%	2.103.790	2,2%	53.891.038	55,3%	2.247.992	2,3%	38.444.368	39,4%	97.532.170	100,0%
1992	915.014	0,6%	3.528.189	2,4%	104.229.623	69,5%	3.051.397	2,0%	38.253.857	25,5%	149.978.080	100,0%
1993	3.038.362	0,5%	13.655.015	2,1%	482.000.114	74,8%	27.936.612	4,3%	117.591.155	18,3%	644.221.258	100,0%
1994	6.637.350	1,8%	6.525.675	1,8%	237.872.378	64,8%	18.472.520	5,0%	97.449.583	26,6%	366.957.506	100,0%
1995	9.704.088	0,3%	18.971.185	0,6%	2.714.393.220	86,3%	65.935.195	2,1%	334.885.682	10,7%	3.143.889.370	100,0 %
1996	39.134.407	1,4%	27.910.917	1,0%	1.825.067.484	66,3%	74.496.096	2,7%	784.238.061	28,5%	2.750.846.965	100,0%
1997	27.326.955	0,8%	59.437.291	1,7%	2.189.293.340	61.1%	240.615.130	6,7%	1.066.225.703	29,8%	3.582.898.419	100,0%
1998	85.338.766	2,1%	88.773.144	2,2%	1.972.701.941	48,9%	201.619.247	5,0%	1.682.318.297	41,7%	4.030.751.395	100,0%
TOPLAM	177.927.972	1,2%	224.779.503	1,5%	9.669.337.500	64,4%	649.420.141	4,3%	4.300.053.759	28,6%	15.021.518.875	100,0%
PAY	%1,18		%1,50		%64,37		%4,32		%28,63		%100,00	

KAYNAK:Duran, 1998

TABLO: EK-3
Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörler İtibariyle Dağılımı
(Sayısal Olarak)

YIL	TARIM	MADENCİLİK	İMALAT	ENERJİ	HİZMETLER	TOPLAM
1968	3	1	58	0	0	62
1969	0	3	90	0	0	93
1970	0	1	66	0	6	73
1971	5	2	49	0	13	69
1972	2	12	249	1	47	311
1973	8	19	430	0	54	511
1974	8	13	371	0	42	434
1975	27	24	453	2	124	630
1976	26	50	605	2	258	941
1977	24	73	818	12	157	1.084
1978	38	27	602	1	66	734
1979	46	17	339	0	22	424
1980	98	21	374	8	70	571
1981	497	53	769	5	1.921	3.245
1982	209	51	499	4	793	1.556
1983	159	32	406	9	371	977
1984	104	53	582	12	425	1.176
1985	95	86	975	19	658	1.833
1986	87	144	1.344	11	905	2.491
1987	202	160	1.553	15	898	2.828
1988	118	161	1.544	13	905	2.741
1989	442	139	1.578	11	1.087	3.257
1990	1.415	64	1.229	3	427	3.138
1991	142	69	1.016	20	529	1.776
1992	24	63	1.003	10	454	1.554
1993	56	171	2.084	39	704	3.054
1994	26	74	873	13	406	1.392
1995	47	102	3.745	27	1.033	4.954
1996	98	131	3.305	36	1.454	5.024
1997	107	140	3.178	77	1.642	5.144
1998	145	135	2.469	46	1.496	4.291
Toplam	4.258	2.091	32.656	396	16.967	56.368
Pay%	%7,55	%3,71	%57,93	%0,70	%30,10	% 100,00

KAYNAK:Duran, 1998

TABLO: EK-4 YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN BÖLGESEL DAĞILIMI (Cari Fiyatlarla)

Uı

YILLAR	MARMARA	'ay	İÇ ANADOLU	ay	EGE	Pay	AKDENİZ	Pay	KARADENİZ	Pay	D.ANADOLU	Pay	GBANADOLU	Pay	MUH.BOL	Pay	TOPLAM
1968	1.104	77,6%	116	2%	84	5,9%	82	5,8%	11	0,8%	12	0,8%	13	0,9%	0	0,0%	1.422
1969	2.026	53,1%	95	3%	66	1,7%	428	112%	1.149	30,1%	35	05	13	03	0	0,0%	3.812
1970	1.165	38,8%	149	,0%	158	53	716	23,8%	616	203%	11	0,4%	191	6,4%	0	0,0%	3.006
1971	1.126	393%	180	3%	314	110%	1.005	35,1%	70	2,4%	50	1,7%	117	4,1%	0	0,0%	2.862
1972	10.107	36,7%	2.787	0,1%	4396	16,7%	6.756	24,6%	880	32	1361	45%	1.030	3,7%	0	0,0%	27317
1973	18.215	45,2%	5.719	42%	3.957	9,8%	8.629	21,4%	2.405	6,0%	573	1,4%	821	2,0%	0	0,0%	40319
1974	9.872	24,6%	6.263	5,6%	14.870	37,0%	5.142	12,8%	2316	5,8%	1.077	2,7%	601	13%	0	0,0%	40.141
1975	13.378	24,4%	6.924	52%	3.416	73	6.018	132%	3.638	8,0%	1382	33%	10364	232%	0	0,0%	45.520
1976	19.425	29,4%	4.960	3%	10.054	152%	8.738	132%	5.282	8,0%	2.296	33%	15339	232%	0	0,0%	66.094
1977	72.900	26,4%	66.000	23,9%	25.900	9,4%	60.700	22,0%	23.600	8,6%	11.600	42%	15200	53%	0	0,0%	275.900
1978	46.600	31,9%	21.900	5,0%	18300	123%	24.800	17,0%	14300	9,8%	7.300	5,0%	12.800	8,8%	0	0,0%	146.000
1979	22.400	362%	9200	45%	9.600	153%	5.900	93%	11.400	18,4%	900	13%	2300	4,0%	0	0,0%	61.900
1980	303.436	643%	28.820	6,1%	28.094	6,0%	29.701	63%	59.127	123%	5.463	12%	4.115	0,9%	13219	2,8%	471.975
1981	903.075	53,6%	262.290	5,6%	111.409	6,6%	118.423	7,0%	134.745	8,0%	19.763	12%	38.105	23	97.977	5,8%	1.685.787
1982	657 301	57,1%	66.732	5,8%	88393	7,7%	66391	5,8%	19.889	1,7%	13334	12%	54.814	4,8%	184.686	16,0%	1.152.140
1983	631.939	42,1%	89.447	6,0%	218217	143%	127301	83	28.812	1,9%	78.281	52%	302527	202%	22.952	13	1.499.876
1984	768.861	40,1%	210.433	11,0%	322352	16,8%	219330	11,4%	175.969	92	87.758	4,6%	111.816	5,8%	21.154	1,1%	1.917.673
1985	2.054.178	30,8%	1.770.024	263%	1.098.919	163%	513.921	7,7%	221234	33%	62.464	05%	939.964	14,1%	12.606	02%	6.673310
1986	5.033.565	42,6%	1.930.925	163%	1281.069	10,8%	888.074	73%	644.408	53%	215259	1,8%	682.914	5,8%	1.146.812	9,7%	11.823.026
1987	4.871.389	26,8%	1.196.472	6,6%	5.450.075	30,0%	1.768.252	9,7%	1365.664	73	170.330	0,9%	689.442	3,8%	2.639.687	143%	18.151311
1988	8.123.098	30,9%	4.939.461	18,8%	5.250253	20,0%	4255234	162%	761333	2,9%	759391	2,9%	1223.159	4,7%	954.461	3,6%	26266390
1989	25.077.171	42»	4.764.751	8,0%	5.603.772	9,4%	8.745.998	14,7%	2.264.998	3,8%	1.724380	2,9%	3275.968	53%	8.021225	133%	59.478263
1990	14.145.639	20,5%	4.131.491	6,0%	3.743303	5,4%	18.061.708	262%	1.743392	23	5.897.474	83	17.428.031	253%	3.857.475	5,6%	69.008.713
1991	26.134.743	26,8%	20342.743	21,1%	6.699384	6,9%	20.723.781	212%	2.687.713	2,8%	3.725.438	3,8%	9.933388	102%	7.084380	73	97332.170

1992	77.08	1997	1J64.882.080	43,7%	464313.628	13,0%	504.839.623	14,1%	447.992.085	123%	129.066.749	3,6%	68.914.417	1,9%	239366.767	6,7%	163323.070	4,6%	3382.898.419
1993	302.6	1998	U92.012.969	39,5%	529.472344	13,1%	665319.132	163%	375.858569	93%	289.929.783	72	111372.848	2,8%	306.752307	7,6%	160.029.443	4,0%	4.030.747.395
1994	167.3	TOP.	6.673358241	44,6%	1.829.727.413	122%	1.978384290	132%	1.767.107.984	11,8%	710.686.752	4,7%	351.141239	23	1.171.025246	7,8%	489.105.677	33	14.970.936.842
1995	1.420	PAY%	%4438		%1222		%1322		%11,80		%4,75		%235		%7,82		%327		% 100,00
19%	1.460.233.181	53.0%	315367314	11,4%	273.330.600	95%	281.003.781	102%	134354.101	4,9%	48.822.069	1,8%	208396351	7,6%	33.939.139	12	2.755.846.936		

KAYNAK: Duran, 1998

TABLO: EK-5

YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN BÖLGESEL DAĞILIMI (Sayısal Olarak)

Yıllar	Marmara	Pay	Içanad	Pay	Ege	Pay	Akdeniz	Day	Karaden	Pay	D.Anadol	Pay	G.D.A	Pay	Muhtelif		Toplam
1968	43	69,4%	6	9,7%	5	8,1%	4	63%	1	1,6%	2	32%	1	1,6%	0	0,0%	62
1969	58	62,4%	7	15%	3	3,2%	13	14,0%	5	5,4%	4	4,3%	2	22%	1	1,1%	93
1970	32	43,89o	7	9,6%	8	11,0%	11	15,1%	9	12,3%	1	1,4%	1	1,4%	4	53%	73
1971	29	42,0%	9	13,0%	7	10,1%	15	21,7%	5	72%	2	2,9%	2	2,9%	0	0,0%	69
1972	136	43,7%	50	16,1%	39	123%	40	12,9%	24	7,7%	9	2,9%	12	3,9%	1	0,3%	311
1973	244	47,7%	62	12,1%	69	13,5%	62	12,1%	36	7,0%	14	2,7%	16	3,1%	8	1,6%	511
1974	146	33,6%	79	18^%	70	16,1%	49	11,3%	45	10,4%	27	62%	18	4,1%	Û	0,0%	434
1975	221	35,1%	124	19,7%	88	14,0%	52	8,3%	70	11,1%	36	5,7%	39	6,2%	0	0,0%	630
1976	330	35,1%	185	19,7%	131	14,0%	78	8,3%	105	11,1%	54	5,7%	58	62%	0	0,0%	941
1977	439	40,5%	218	20,1%	112	10,3%	108	10,0%	100	92%	55	5,1%	52	4,8%	0	0,0%	1.084
1978	267	36,4%	112	15,3%	105	14,3%	80	10,9%	95	12,9%	39	5,3%	36	4,9%	0	0,0%	734
1979	118	27,8%	65	15,3%	41	9,7%	38	9,0%	48	11,3%	9	2,1%	9	2,1%	96	22,6%	424
1980	241	42,2%	82	14,4%	66	11,6%	70	12,3%	68	11,9%	24	-,2%	19	3,3%	1	0,2%	571
1981	1203	37,1%	838	25,8%	196	6,0%	466	14,4%	250	7,7%	108	3,3%	180	53%	4	0,1%	3.245
1982	744	47,8%	242	15,6%	139	8,9%	207	13,3%	90	5,8%	45	2,9%	87	5,6%	2	0,1%	1.556
1983	443	45,3%	143	14,6%	106	10,8%	125	12,8%	70	72%	33	3,4%	55	5,6%	2	02%	977
1984	527	44,8%	140	11,9%	171	14,5%	118	10,0%	94	8,0%	68	5,8%	51	4,3%	7	0,6%	1.176
1985	743	40,5%	272	14,8%	285	15,5%	179	9,8%	167	9,1%	84	4,6%	94	5,1%	9	0,5%	1.833
1986	976	392%	363	14,6%	372	14,9%	242	9,790	253	102%	126	5,1%	125	5,0%	34	1,4%	2.491
1987	1068	37,8%	409	14^%	482	17,0%	302	10,7%	291	10,3%	102	3,6%	121	4,3%	53	1,9%	2.828
1988	1006	36,7%	372	13,6%	530	19,3%	307	112%	239	8,7%	105	3,8%	138	5,0%	44	1,6%	2.741
1989	922	28,3%	390	12,0%	501	15,4%	306	9,4%	441	133%	183	5,6%	405	12,4%	109	3,3%	3.257
1990	425	13,5%	205	63%	129	4,1%	157	5,0%	387	12,3%	697	222%	1.130	36.09S	10	0,3%	3.140
1991	544	30,7%	228	12,9%	178	10,0%	170	9,6%	181	102%	188	10,6%	258	143%	27	13%	1.774
1992	747	48,1%	195	12,6%	264	17,0%	137	8,8%	114	7,3%	41	2,6%	32	2,1%	23	13%	1.553
1993	1403	46,0%	383	123%	526	17,2%	279	9,1%	245	8,0%	70	2,3%	95	3,1%	52	1,7%	3.053
1994	645	46,3%	150	10,8%	244	17,5%	124	8,9%	117	8,4%	39	2,8%	53	3,8%	22	1,6%	1.394
1995	2118	42,8%	477	9,6%	985	19,9%	670	133%	246	5,0%	71	1,4%	264	5,3%	123	23%	4.954
1996	1950	38,8%	735	14,6%	904	18,0%	627	123%	348	6,9%	112	22%	316	6,3%	32	0,6%	5.024
1997	1824	353%	837	16,3%	886	172%	620	12,1%	383	7,4%	119	2,3%	416	8,1%	59	1,1%	5.144
1998	1575	36,7%	690	16,1%	639	14,9%	408	93%	432	10,1%	177	4,1%	323	73%	47	1,1%	4.291
Toplam	21.167	37,6%	8.075	14,3%	8.281	14,7%	6.064	10,8%	4.959	8,8%	2.644	4,7%	4.408	7,8%	770	1,4%	56.368
Pay%	%38		%14		%15		%11		%9		%5		%8		%1		%100

KAYNAK:Duran,l998

TABLO:EK-6
YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN İLLER İTİBARİYLE DAĞILIM

	İL	Adet	Pay	Cari Fiy.	Pay
1	Adana	1.003	%2,15	330.616.250	%3,63
2	Adıyaman	297	%0,64	32.100.677	%0.35
3	Afyon	284	%0,61	18.837.855	%0.21
4	Ağrı	95	%0,20	2.900.480	%0.03
5	Aksaray	40	%0,09	30.538.648	%0.34
6	Amasya	228	%0,49	13.332.991	%0,15
7	Ankara	2.888	%6,18	412.192.858	%4,52
8	Antalya	1.233	%2,64	202.765.071	%2,22
9	Artvin	55	%0,12	2.604.264	%0,03
10	Aydın	601	%1,29	66.969.657	%0,73
11	Balıkesir	611	%1,31	68.631.822	%0,75
12	Bartın	68	%0,15	17.049.963	%0,19
13	Batman	273	%0,58	11.752.752	%0,13
14	Bayburt	19	%0,04	1.053.851	%0,01
15	Bilecik	333	%0,71	86.215.224	%0,95
16	Bingöl	57	%0,12	790.027	%0,01
17	Bitlis	214	%0,46	2.544.085	%0,03
18	Bolu	556	%1,19	72.937.252	%0,80
19	Burdur	99	%0,21	12.051.969	%0,13
20	Bursa	2.470	%5,29	957.502.718	%10,51
21	Çanakkale	338	%0,72	48.426.402	%0,53
22	Çankırı	239	%0,51	29.051.761	%0,32
23	Çorum	739	%1,58	28.823.608	%0,32
24	Denizli	1.222	%2,62	243.501.575	%2,67
25	Diyarbakır	628	%1,34	87.540.074	%0,96
26	Edirne	249	%0,53	53.819.534	%0,59
27	Elazığ	313	%0,67	19.416.358	%0,21
28	Erzincan	114	%0,24	9.166.957	%0,10
29	Erzurum	273	%0,58	18.994.388	%0,21
30	Eskişehir	478	%1,02	105.635.413	%1,16
31	Gaziantep	1.156	%2,47	506.988.888	%5,56
32	Giresun	114	%0,24	5.609.470	%0,06
33	Gümüşhane	67	%0,14	4.937.556	%0,05
34	Hakkari	25	%0,05	879.545	%0,01
35	rlatay	792	%1,70	98.845.760	%1,08

36	içel	952	%2,04	96.289.612	%1,06
37	İğdır	19	%0,04	9.328.944	%0,10
38	İsparta	232	%0,50	42.080.298	%0,46
39	istanbul	10.303	%22,06	1.715.178.940	%18,82
40	izmir	2.802	%6,00	503.405.797	%5,52
41	K.Maraş	845	%1,81	349.988.284	%3,84
42	Karabük	31	%0,07	37.249.921	%0,41
43	Karaman	143	%0,31	41.414.366	%0,45
44	Kars	239	%0,51	7.402.845	%0,08
45	Kastamonu	211	%0,45	19.445.269	%0,21
46	Kayseri	690	%1,48	191.509.100	%2,10
47	Kilis	14	%0,03	3.226.613	%0,04
48	Kırıkkale	52	%0,11	12.408.060	%0,14
49	Kırklareli	316	%0,68	146.122.892	%1,60
50	Kırşehir	99	%0,21	8.056.887	%0,09
51	Kocaeli	1.017	%2,18	231.281.240	%2,54
52	Konya	984	%2,11	144.250.086	%1,58
53	Kütahya	275	%0,59	35.230.241	%0,39
54	Malatya	495	%1,06	126.388.756	%1,39
55	Manisa	548	%1,17	84.397.386	%0,93
56	Mardin	505	%1,08	52.129.697	%0,57
57	Muğla	942	%2,02	123.419.915	%1,35
58	Muş	98	%0,21	2.130.138	%0,02
59	Nevşehir	176	%0,38	13.863.337	%0,15
60	Niğde	141	%0,30	35.332.942	%0,39
61	Ordu	169	%0,36	9.553.818	%0,10
62	Osmaniye	13	%0,03	2.511.524	%0,03
63	Rize	157	%0,34	4.285.920	%0,05
64	Sakarya	398	%0,85	110.072.833	%1,21
65	Samsun	326	%0,70	30.983.591	%0,34
66	Siirt	574	%1,23	1.580.316	%0,02
67	Sinop	158	%0,34	2.894.788	%0,03
68	Sivas	269	%0,58	50.447.100	%0,55
69	Ş.Urfa	338	%0,72	103.807.133	%1,14
70	Şırnak	51	%0,11	5.137.851	%0,06
71	Tekirdağ	1.464	%3,13	746.773.347	%8,19
72	Trabzon	247	%0,53	18.148.862	%0,20
73	Tokat	1.069	%2,29	25.686.780	%0,28
74	Tunceli	18	%0,04	54.375	%0,00
75	Jşak	298	%0,64	33.448.313	%0,37
76	Van	249	%0,53	4.601.474	%0,05
77	Yalova	25	%0,05	40.538.452	%0,44
78	Yozgat	251	%0,49	9.745.521	%0,11
79	Zonguldak	357	%0,76	56.054.705	%0,62
	TOPLAM	46.711	% 100,00	8.748.440.132	% 100,00

TABLO: EK-7
KALKINMADA ÖNCELİKLİ YÖRELER İTİBARİYLE DAĞILIMI

Uı Uı

YILLAR	KOY				NORMAL YÖRE				GELİŞMİŞ YÖRE				TÜRKİYE	
	Adet	Pay	Tutar	Pay	Adet	Pay	Tutar	Pay	Adet	Pay	Tutar	Pay	Adet	Tutar
1980	64	%1	20.202	%4	247	%43	325019	%6	260	%4	127.923	%2	571	473.144
1981	326	%1	117.570	%7	1.106	%34	630949	%3	1.813	%5	937.268	%5	3.245	1.685.787
1982	133	%9	49.785	%4	504	%32	640660	%5	919	%5	461.695	%4	1.556	1.152.140
1983	90	%9	411.141	%27	338	%35	253616	%1	549	%5	835.119	%5	977	1.499.876
1984	140	%12	150.636	%8	439	%37	838927	%4	597	%5	927.510	%4	1.176	1.917.073
1985	264	%14	1.611.790	%24	664	%3	2.058.401	%3	905	%4	3.002.986	%4	1.833	6.673.177
1986	398	%16	2.081.011	%18	930	%37	4.714.428	%4	1.163	%4	5.049.342	%4	2.491	11.844.781
1987	411	%15	870.559	%6	1.121	%40	9.543.875	%6	1.296	%4	5.406.194	%3	2.828	15.820.628
1988	430	%16	1.395.183	%5	1.130	%41	10.293.353	%40	1.181	%4	14.098.112	%5	2.741	25.786.648
1989	1.003	%3	5.979.076	%11	1.202	%37	28.115.090	%5	1.052	%3	20.573.648	%3	3.257	54.667.814
1990	2.368	%75	33.939.550	%50	323	%10	13.821.074	%20	449	%1	19.861.042	%2	3.140	67.621.666
1991	694	%39	18.920.577	%20	448	%25	23.898.911	%25	632	%3	52.860.320	%5	1.774	95.679.808
1992	204	%13	17.701.758	%13	482	%31	57.794.799	%4	867	%5	65.079.998	%4	1.553	140.576.555
1993	370	%12	51.974.856	%9	1.052	%34	227.885.172	%4	1.632	%5	280.771.897	%5	3.054	560.631.925
1994	171	%12	50.675.360	%14	488	%35	151.075.945	%43	735	%5	152.076.000	%4	1.394	353.827.307
1995	556	%11	391.389.862	%14	2.173	%44	1.475.623.665	%51	2.225	%4	1.030.693.595	%3	4.954	2.897.707.122
1996	590	%12	307.497.811	%12	2251	%45	988.681.449	%38	2.181	%4	1.290.073.711	%5	5.022	2.586.252.971
1997	753	%15	424.224.262	%13	2271	%44	1.331.721.130	%39	2.120	%4	1.637.338.608	%4	5.144	3.393.284.000
Toplam	8.965	%1	1309.010.991	%13	17.169	%37	4327.916.463	%42	20.576	%4	4.580.174.968	%4	46.710	10217.102.422
Pay	19.2%		12.8%		36.8%		42.4%		44.1%		44.8%		100.0%	100.0%

KAYNAK:Duran, 1998

TABLO: EK-8
KÖY SEKTÖREL DAĞILIM
(Sayısal Olarak Adet)

Yıl	Tarım	Madencili	İmalat	Enerji	Hizmetler	Toplam
1980	9	5	45	0	5	64
1981	77	14	73	0	162	326
1982	35	7	28	0	63	133
1983	30	6	30	0	24	90
1984	24	11	51	1	53	140
1985	21	30	96	3	114	264
1986	14	36	189	1	158	398
1987	47	23	238	1	102	411
1988	60	35	257	2	76	430
1989	391	42	413	0	157	1.003
1990	1.407	30	736	1	194	2.368
1991	123	20	388	4	126	661
1992	2	16	119	1	38	176
1993	24	28	239	4	78	373
1994	9	9	122	0	30	170
1995	5	6	483	1	58	553
1996	10	30	402	7	139	588
1997	19	37	429	5	258	748
Toplam	2307	385	4338	31	1.835	8.896
Pay%	%25,90	%430	%48,80	%030	%20,60	% 100,00
KAYNAK: Duran,1998						

TABLO:EK-9
YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN MAHİYETLERİNE GÖRE DAĞILIMI
(Sayısal Olarak Adet)

Yıllar	Komple Yeni	Tevsi	Tamamla.	Modernizasyon	Darboğaz	Diğerler	Toplam
1980	471	43	15	13	13	16	571
1981	2.998	107	40	16	39	45	3.245
1982	1.303	105	30	30	24	64	1.556
1983	690	124	32	24	36	71	977
1984	788	151	44	51	46	96	1.176
1985	1.146	292	53	123	65	154	1.833
1986	1.580	420	54	181	99	157	2.491
1987	1.885	422	70	238	85	128	2.828
1988	1.809	368	57	286	101	120	2.741
1989	2.444	293	67	268	43	142	3.257
1990	2.728	200	17	98	20	78	3.141
1991	1.275	274	45	140	11	101	1.776
1992	813	352	45	140	37	167	1.554
1993	1.630	783	52	220	49	317	3.051
1994	851	274	26	86	22	133	1.392
1995	3.110	1.223	28	172	54	272	4.859
1996	3.262	1.150	15	156	36	0	5.024
1997	3.457	755	48	153	66	0	5.144
Toplam	32.240	7336	738	2325	846	2.061	46.616
Pay%	%70	%1	%2	%5	%2	%5	%100

KAYNAK: Duran, 1998

TABLO:EK-10
TOPLAM TEŞVİKLER

	Vergisel Teşvikler		Parasal Teşvikler		Genel Toplam				
	Cari Fiy.	Dolar	Vergisel/	Cari Fiy.	Dolar	Parasal/	Cari Fiy.	Dolar	GSMH/
	Vtilyon TL.	Milyon$	GSMH	Milyon TL.	Milyon$	GSMH	Milyon TL	Milyon$	Pay
1985	698.330	1.348	%1,98	843	2	%0,00	699.317	1.350	%1,98
1986	941.428	1.407	%1,84	26.930	40	%0,05	968.358	1.447	%1,84
1987	1.263.497	1.478	%1,68	98.297	115	%0,13	1.361.794	1.593	%1,73
1988	2.264.368	1.595	%1,75	215.195	152	%0,17	2.479.563	1.746	%1,88
1989	3.035.627	1.432	%1,32	513.196	242	%0,22	3.548.823	1.674	%1,46
1990	2.515.797	965	%0,63	1.136.522	436	%0,29	3.652.319	1.401	%0,79
1991	3.384.149	812	%0,53	2.215.062	531	%0,35	5.599.211	1.343	%0,82
1992	6.496.241	943	%0,59	3.061.916	445	%0,28	9.558.157	1.388	%0,92
1993	13.829.516	1.259	%0,69	5.416.170	493	%0,27	19.245.686	1.752	%0,94
1994	28.911.419	942	%0,74	9.671.161	326	%0,25	38.582.579	1.268	%1.10
1995	44.932.552	1.100	%0,57	8.474.599	185	%0,11	53.407.152	1.286	%0,83
1996	74.588.037	988	%0,66	16.894.173	208	%0,1 1	91.482.210	1.196	%0,64
1997	123.816.141	1.917	%0,66	40.834.357	278	%0,14	164.650.498	2.195	%1,07
Toplam	306.677.101	16.186	%0,85	88.558.421	3.452	%0,15	395.235.522	19.638	1,23%*
KAYNAK:Duran, 1998									

TABLO: EK-11
Teşvik Uygulamaları Açısından Bölgesel Ayrımlar ve Sağlanan İlave Destek Unsurları

Öncelikli Yöreler Adı	11 Sayış	illerin Adları	Sağlanan ilave Destek Unsurları
		Adıyaman, Ağrı, Aksaray Amasya, Ardahan, Artvin, Bartın,	-Düşük özkaynaklı oranı,
Kalkınmada öncelikli yöreler	50	Batman, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Çanakkale, (Bozcaada ve Gökçeada İlçesi)	-Düşük oranlı KOBI kredisi faiz oranı,
		Çankırı, Çorum, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Giresun,	-Düşük YTB başvuru ücreti
		Gümüşhane, Hakkari, İğdır, K.Maraş, Karabük, Karaman, Kars	-ilave 10 puanlık destek uygulanmasının eski
		Kastamonu, Kırıkkale, Kırşehir, Kilis, Malatya, Mardin, Muş, Nevşehir	belgelerde devam ettirilmesi
		Niğde, Ordu, Osmaniye, Rize, Samsun, Siirt, Sinop, Sivas, Ş.Urfa	
		Şırnak, Tokat, Trabzon, Tunceli, Van, Yozgat, Zonguldak	
bölgesel Gelişmede Öncelikli Yöreler		Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Hatay, Mardin, Muş,	-Fon'dan düşük faizli kredi
	13	Kars, Siirt, Şırnak, Tunceli, Van	
Yarım Kalmış ve şletme Sermayesi Yetersizliği		Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Bayburt, Batman, Bingöl, Bitlis,	
Nedeniyle işletmeye Geçememiş		Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkari	
Yatırımların Bulunduğu İller	26	Hatay, İğdır, Kars, Mardin, Muş, Ordu, Siirt, Sivas, Ş.Urfa	-Fon'dan düşük faizli kredi
		Şırnak, Tunceli, Van, Yozgat	
Acil Destek Capsamındaki iller	33	Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Batman Bayburt, Bingöl, Bitlis	
		Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, Gümüşhane, Giresun	Düşük faizli ve öncelikli KOBİ kredisi

Öncelikli Yöreler Adı	11 Sayış	illerin Adlan	Sağlanan ilave Destek Unsurları
		Hakkari, Hatay, İğdır, K.Maraş, Kars, Kilis, Malatya, Mardin, Mu	
		Ordu, Rize, Siirt, Sinop, Sivas, Ş.Urfa, Sımak, Tunceli, Van, Yozgat	
işletme Döneminde İndirimli		Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Bayburt, Batman, Bingöl, Bitlis	-3 yıl süre ile %25-50 oranında indirimli
Enerji Desteği Kapsamındaki İller	26	Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkari	-Elektrik Enerjisi
		Hatay, İğdır, Kars, Mardin, Muş, Ordu, Siirt, Sivas, Ş.Urfa	
		Sırnak, Tunceli, Van, Yozgat	
Yatırım Döneminde İndirimli	6	Diyarbakır, Hakkari, Şırnak, Siirt, Tunceli, Van	-Yatırım süresince %50 İndirimli Enerji Desteği
Enerji Desteği kapsamındaki İller			
Olağanüstü Hal bölgesinde ve KÖY'lerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların		Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Bayburt, Batman, Bingöl, Bitlis,	-Arsa tahsisi,
Teşviği Kapsamındaki İller	22	Diyarbakır, Erzurum, Gümüşhane, Hakkari, İğdır, Kars, Mardin,	-5 yıl Gelir ve Kurumlar Vergisi İstisnası
		Muş, Ordu, Ş.Urfa, Siirt, Şırnak, Tunceli, Van, Yozgat	-Çalışanlardan kesilen vergilerin ertelenmesi
			-Veraset ve intikal vergisi, Damga Vergisi,
		.	-BSMV, emlak Vergisi Harçlar, Belediye Gelirleri
			Kanununa Göre Alınan Vergi, Resim ve Harc
			istisnası
			-işçi Sigorta Primi Hazine Desteği
			-işçi ücretleri gelir ve Damga Vergilerinin
			Ertelenmesi

KULLANILAN STANDART FORMLAR

1. Yatırım Bilgi Formu
2. Toplam Sabit Yatırım Tutan Tablosu
3. Yatırım Dönemi Finansman Planı
4. Yerli ve İthal Makina Teçhizat Gerçekleşmeleri ile İlgili Taahütname
5. İhracat Taahhütnamesi
6. Yatırım Takip Formu

YATIRIM BİLGİ FORMU

I. YATIRIMCI KURULUŞUN:

1. ADI VE UNVANI :

2. SERMAYESİ :

   a. Kayıtlı Sermayesi

   b. Ödenmiş Sermayesi

3. ADRESİ :

Telefon

n

Fax :

4. Bağlı Bulunduğu Vergi Dairesi ve Vergi Numarası

5. Ortaklar Hakkında Bilgi ve Vergi Numaralan

6. Firma Ve Ortaklar Hakkında Bilgi Alınabilecek Özel ve Resmi Kuru luş ve Bankalar, Adresleri ve Telefon Numaraları

7. Firmada Projeden Sorumlu Şahısların İsimleri, Adresleri, Telefon Nu maraları

II. YATIRIMI İLE İLGİLİ BİLGİLER

GENEL BİLGİLER

1. Yatırımın Cinsi

Komple Yeni, Tevsi, Tamamlama, Yenileme, Modernizasyon, Darbo-ğaz, Giderme, Kalite Düzeltme vb. olduğu açıklanır.

2. Yatırımın Konusu

3. Kuruluş Yeri

Yatırımın yeri il ve ilçe bazında verilecektir.

4. Yatırıma Başlama Tarihi

5. Deneme Üretimine Geçiş Tarihi

6. Kesin İşletmeye Geçiş Tarihi

7. Projenin Ekonomik Ömrü

8. Elektrik Gücü (Kwa)

9. İstihdam

10. Projenin Kapasitesi

Seçiliş sebepleri açıklanarak tesisin kuruluş kapasitesi ve tam kapasitede üretilecek mal veya hizmet miktarları verilecektir.

11. Projenin Gerekçesi
12. Projenin Kısa Anlatımı
13. Üretilecek Mallar ve Hizmetler

Projenin Teknik Yönleri

1. Üretim Teknolojisi
2. Üretim Akım Şeması

Başlıca üretim safhalarına ve girdi ve çıktı miktarlarını gösteren basitleştirilmiş üretim akım şemaları çizilecektir.

3. Patent, Lisans, Royalite ve Know-How

Yatırım ve üretim saflarında patent, lisans, royalite veya know-how gerekip gerekmeyeceği hususları açıklanacaktır.

4. Çevre ve Sağlık Problemleri

Yatırımın yaratabileceği çevre kirliliği sorunlarının olup olmadığı belirtilerek gerekli açıklamalar verilecektir.

YATIRIM DÖNEMİ BİLGİLERİ

Aşağıdaki açıklamalar ışığında sabit yatırım kalemleri ayrı ayrı belirtilerek, Toplam Yatırım ve Yıllara Göre Dağılımı Tablosu düzenlenecektir. Yatırımın özelliği gereği harcama gerektirmeyen kalemler dikkate alınmayacaktır.

1. Arsa Bedeli: Birim fiyat ve alan belirtilerek toplam arsa tutarı ortaya konacaktır.

2. Etüd ve Proje Giderleri: Yatırıma ait etüd ve proje çalışmalarıyla ilgili ekonomik ve teknik araştırma masrafları ile Yatırım Dönemi İşletmeye Alma sırasında ihtiyaç duyulacak kontrolörlük, müşavirlik, eğitim vb. konularda yapılacak harcamalar bu kalemde dikkate alınır.

3. Arazi Düzenlemesi ve Hazırlık Yapıları: Gerekli kazı ve dolgu çalışmaları, istinad duvarları, şantiye tesisleri, servis yolları, kanalizasyon, arazinin çevrilmesi ve bahçe tanzimi ile ilgili öngörülen harcamalar ver ilecektir.

4. Bina İnşaat Giderleri: Ulaştırma için gerekli iç yollar, bağlantı yolları vb. işler dahil olmak üzere, tüm bina, inşaat ve ulaşım yolu giderleri uygun hesaplama yöntemleri uygulanarak ortaya konacaktır.

5. Ana Fabrika Makina ve Teçhizat Giderleri: Yerli ve ithal ayırımı yapılarak, üretimle doğrudan ilgili makina-ekipman tutarları ithaller için FOB fiyatlar olmak üzere verilecektir.

YATIRIM DÖNEMİ FİNANSMAN **PLANI**

(Milyon TL)

AÇIKLAMALAR Toplam

A. FİNANSMAN İHTİYACI 1- Toplam Finansman TOPLAM	
B. FİNANSMAN KAYNAKLARI 1- Özkaynaklar a- Sermaye b- Fonlar 2- YABANCI KAYNAKLAR Kredi (yurtiçi ve dışı) Fon kaynaklı kredi TOPLAM FİNANSMAN	

* Yatırım Bilgi Formu'nun her sayfasında firma kaşesi ve yetkili imzalar bulunacaktır.

TAAHHÜTNAME

Firmamız adına düzenlenmiş olan .... tarih ve .... sayılı Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında onaylı ithal global listede yer alan mallardan sadece......................... sırasmdakileri ithal ettiğimizi di ğerlerini ithal etmediğimizi, yerli global listenin sadece....................... sırasmdakileri satın aldığımızı diğerlerini satın almadığımızı, aksi tespit edilmesi durumunda yararlanılan KDV istisnası tutarını 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uyarınca ceza ve gecikme faiziyle birlikte ödeyeceğimizi beyan ve taahhüt ederiz.

Firma Unvanı Şirketi
Temsil ve İlzama Yetkili
Kişilerin İmzalan Kaşe ve
Pul (850.000 TL)

EKLER:
EK-1 İmza Sirküleri Örneği

Not: Mevcut Yatırım Teşvik Belgeleri kapsamındaki yerli ve ithal makina teçhizatlara ilişkin global liste değişiklikleri taleplerinde işbu taahhütname verilecektir.

Yurt Dışından Temin Edilecek Makine ve Teçhizat Listesi								
Adı, Soyadı (Unvanı)								
Adresi								
Vergi Dairesi								
Vergi Kimlik No								
YTB Tarih ve Sayısı								
Sıra No	Adı ve Özelliği	Miktarı (Adet)	Birim Fiyatı	Toplam Tutarı (FOB$)	Toplam Tutar (CİF TL)	KDV ist. Kap.ise(X)	Gümrük Bey. Tarih/Sayısı	istisnadan Yararlananlar İçin Gümrük İdaresi Onayı
1-								
2-								
3-								
4-								
		TOPLAM						
		1						
NOT : İş bu liste üç nüsha olarak								
						Firma		
						Sirketi ve ilzama		
						Yetkili imzalan		
						Kaşe ve Pul (50.000 TL)		

Yurt içinden Temin Edilecek Makine ve Techizat Listesi

Adı, Soyadı (Unvanı)	:						
Adresi	:						
Vergi Dairesi	:						
Vergi Kimlik No	:						
YTB Tarih ve Sayısı	:						
Sıra No	Adı ve Özelliği	Miktarı (Adet)	Fiyatı (TL)	Tutar (KDV Hariç)	KDV ist. KapJse (X)	Satın Almanların Fatura Tarih / Sayısı	istisnadan Yararlananlar İçin Satıcının Onayı
1-							
2-							
3-							
4-							
			TOPLAM				

NOT : İş bu liste üç nüsha olarak düzenlenecektir.

Firma Unvanı Şirketi
Temsil ve İlzama Yetkili
Kişilerin İmzaları Kaşe ve
Pul (50.000 TL)

TAAHHÜTNAME

HAZİNE MÜSTESARLIĞI'NA

Temin edilecek Orta ve Uzun Vadeli Yatırım Kredisine 3.12.1998 tarih ve 3505 sayılı Kanun hükümlerine göre Vergi, Resim ve Harç İstisnası uygulaması için Müsteşarlıkça yatırımla ilgili olarak öngörülecek ihracat taahhüdümüz yerine getireceğimizi, tahhüdün belirtilen şartlara uygun olarak gerçekleştirilmemesi halinde alınan kredilerin projede öngörülen yatırımlarda kullanılmaması ve taahhüdün yerine getirilmemesi hallerinde normal orta ve uzun vadeli kredilere uygulanan faiz, komisyon vesair masraflar toplamı üzerinden hesaplanacak bankaca ve sigorta muameleleri vergisi, diğer vergi ve harçlar ile istisnadan yararlanılan diğer harçları hiçbir kovuşturmaya lüzum kalmaksızın 6183 sayılı Kanun uyarınca gecikme faizi ile birlikte ödeyeceğimizi beyan ve taahhüt ederiz.

Firmayı Temsil ve İlzama
Yetkili Kişilerin İmzalan
Kaşe ve Pul

EKLER:
EK-1 İmza Sirküleri
EK-2 Yönetim Kurulu Kararı

TAAHHÜTNAME

HAZİNE MÜSTESARLIÖFNA

23.2.1998 tarihli ve 98/10755 sayılı Kararın 10'uncu maddesi ile 99/1 sayılı Tebliğin 19'uncu maddesinde belirtilen esaslara aykırı bir fiilden dolayı Şahsım/Şirketim hakkında herhangi bir mahkeme kararının bulunmadığını, adıma düzenlenecek Yatırım Teşvik Belgesi ile ilgili her türlü yükümlülük sona erinceye kadar da aksinin tesbit edilmesi halinde belge kapsamında yararlandırılan bütün destekleri defaden geri ödeyeceğimi beyan ve taahhüt ederim.

Firmayı Temsil ve İlzama
Yetkili Kişilerin İmzaları
Kaşe ve Pul

EKLER:
EK-1 İmza Sirküleri
EK-2 Yönetim Kurulu Karan

NOT: Tebliğin 3'üncü maddesinin (I) fıkrası ile ilgili taahütname örneği

YATIRIM TAKIP FORMU

Firma Adı ve Adresi :
Teşvik Belgesi Tarihi ve No:

	Yatırıma Başlanılmasından Formun Tanzim Edildiği Tarihe Kadar Yapılan Harcama (TL.)	Formun Tanzim Edildiği Tarihten İtibaren Yapılacak Harcama (TL.)
A-HARCAMALAR		
Etüd ve Proje Giderleri		
Arsa Alımı (...........M2)		
İnşaat Durumu		
Ana Fabrika Binası		
Diğer Binalar		
Alt Yapı Tesisleri		
i - Elektrik		
ii - Su		
iii - Diğerleri		
IV. Makine ve Teçhizat Durumu		
a) İthal		
b) Yerli		
V. Diğer Yatırım Harcamaları		
(Montaj iç ve dış navlun, sigorta vs.)		
Gümrük Vergi ve Resimleri		
İşletme Sermayesi		
TOPLAM YATIRIM (TL.)		

B-YATIRIM FİNANSMAN KAYNAKLARI

Yatırıma Başlanılmasından Formun Tanzim Edildiği Tarihe Kadar Temin Edilen Kaynaklar (TL.) Formun Tanzim Edildiği Tarihinden İtibaren Temin Edilecek Kaynaklar (TL.)

Ozkaynaklar
Sermaye Artışı
Şirket Fonları
II. Kredi Temini
Fon Kaynaklı Kredi
İç Kredisi
Döviz Kredisi
Dış Kredi

İşletme Kredisi

iii. Gümrük Muafiyeti

TOPLAM FİNANSMAN

ORTAKLAR Hisse Oranı (%) Kayıtlı Sermaye (TL.) Ödenmiş Sermaye (TL.)

Yabancı Ortaklar
(Yabancı Sermayeli Firmalar İçin)

Yerli Ortaklar (Toplam)

TOPLAM :
D-SERMAYE Artışı (Teşvik Belgesinde öngörülen)

Yıllar İtibariyle
Ödenen
199 .... 199 ....

Yerli Ortak Yabancı Ortak Yerli Ortak Yabacı Ortak
($) (TL.) ($) (TL.)

Artırılan Sermayenin Ödenme Şekli

Birikmiş Karların Sermaye Kalbi
Dövize Çev. Mevduat Hesaplarından
Garantisiz Ticari Borçlardan
Yeniden Değerlendirme Fonundan
Sabit Kıymetlerin Satışından Bloke
Paralardan Deblokaj Diğerleri
(Açıklayınız)

TOPLAM

NOT: Ödenen sermayenin $ karşılığının tesbitinde; nakdi ödeme döviz alım belgesi, ayni sermaye için Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü'nün ilgili gümrük idaresine yazdığı ithal müsaadesi yazısının tarihi, DGM ve Garantisiz Ticari Borçlar için Merkez Bankası'nın uyguladığı kur, diğerleri için sermaye hesabına geçirildiği gün kur alınır.

TAAHHÜTNAME

HAZİNE MÜSTEŞARLIĞINA

.... tarih ve .... sayılı Yatırım Teşvik Belgesi kap samında aşağıda dökümü yapılmış olan makine ve teçhizatların gümrüklenmesini ve fiili ithalini müteakip bu makinaları satmayacağımızı, başkasına devretmeyeceğimizi ve başka amaçla kullanmayacağımızı ve teşvik belgesine haiz yatırımcı .... firmaya devredeceğimizi aksi takdirde ithalata ilişkin uygulanan istisnaları hiçbir kovuşturmaya lüzum kalmaksızın 6183 sayılı Kanun uyarınca gecikme faizi ile birlikte ödeyeceğimizi beyan ve taahhüt ederiz.

MUHTEMET FİRMA
Firmayı Temsil ve İlzama
Yetkili Kişilerin İmzalan
Kaşe ve Pul

EKLER:
EK-1 İmza Sirküleri

GENELGE

Yayımlandığı Resmi Gazete tarih ve sayısı: 04.05.2000/24039
Hazine Müsteşarlığından:
03.05.2000 Tarihli ve 24038 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Hazine Müsteşarlığı'na ait 2000/1 Sayılı "Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Teşvik Fonu Esasları Hakkında Karar ve Tebliğ Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Genelge'nin Ekidir.

FK

TAAHHÜTNAME

HAZÎNE MÜSTEŞARLIĞINA
GÜMRÜK MÜSTEŞARLIĞINA

Kurumumuz adına Başbakanlık Hazine Müsteşarlığınca düzenlenen ....tarih ve .... sayılı teşvik belgesi kapsamı eşyanın ithali ni gerçekleştirmek üzere, taahhüt işini üstlenen ve teşvik belgesinin özel şartlar bölümünde unvanı yazılı firmaların bu işlemlerinden dolayı yatırım teşvik ve gümrük mevzuatına aykırı hareketinden doğabilecek sorumlu luğunu kabul ettiğimizi ve ortaya çıkabilecek müeyyideleri 6183 sayılı Kanun uyarınca gecikme faizi ile birlikte hiçbir kovuşturmaya gerek kalmaksızın defaten geri ödeyeceğimizi beyan ve taahhüt ederiz.

Firmayı Temsil ve ilzama
Yetkili Kişilerin İmzaları
Kaşe ve Pul

EKLER:
EK-1 İmza Sirküleri

NOT: İşbu taahhütname yatırımcı kamu kurum ve kuruluşu tarafından Hazine Müsteşarlığı ve Gümrük Müsteşarlığı'na ayrı ayrı verilecektir.

2000 Yılında Uygulanacak Yeni Teşvik Sistemi Hakkında Değerlendirme

Hazine Müsteşarlığı 2000 yılında daha büyük yatırımların gerçekleşmesine fırsat sağlayacak ve daha seçici davranılacak bir teşvik sisteminin uygulamaya konulacağını haber verdi.

Hazine Müsteşarlığı Teşvik Uygulama Genel Müdürü Turan Serdengeçti bu modeli "Kısa dönemlerde değişebilen, esnek, çok amaçlı çok araçlı bir sistem" olarak tanımlanıyor. Bu sistemde eskisinden çok farklı olarak; bir KOBİ'nin tek başına teşvik alması yerine, aynı dalda üretim yapan diğer KOBİ'lerle işbirliğine giderek iyi bir proje sunmaları halinde çok büyük oranlarda teşviklerden yararlanacağı belirtilmektedir.

Yeni teşvik sisteminde daha önce ayrı ayrı kurumlar tarafından uygulanan teşvik programı bundan sonra oluşturulacak olan Teşvik Danışma Kurulu Başkanlığı ve ona bağlı alt komiteler aracılığıyla tek elden yürütülecek. 2000 yılında uygulanması planlanan teşvik sisteminde:

- Genel teşvik sistemi kalkacak, teşvik verilecek sektörler ve projeler belirlenirken daha seçici olunacak.
- Kredi limiti kaldırılacak. Kredi miktarı belirlenirken gelişmiş yöre, kalkınmada öncelikli yöre kadar organize sanayi bölgeleri de dikkate alınacak.
- "Büyük projeye, büyük teşvik" verilecek. KOBİ'lere ait yatırımların konu kapsamı genişletilecek. Yatırımları Teşvik Fonu izin verdiği sürece sadece imalat sanayi değil bunun dışındaki turizm, yazılım, araştırma-geliştirme gibi yatırımları gibi hizmet sektöründeki yatırımlarda destek kapsamına alınacak.
- KOBİ'ler büyüklüklerine göre sınıflandırılacak ve verilecek kredi limitleri bu sınıflara göre değişecek. Yani KOBİ'ler yapılacak olan değişiklikle mikro, küçük ve orta boy diye üçe ayrılacak. İşçi sayısı 1-9 arası olan işletmeler mikro, 10-50 arası olan işletmeler ise orta boy sayılacaklar. Ayrıca hali hazırda kullanılan bilançodaki aktif değerin 100 milyar TL olmasına ilişkin şart yükseltilecek.
- KOBİ'lerin rahatlaması için yatırımda yeterli süre verilecek. Yatınım teşvik belgeleri ile ilgili verilen altı aylık süre yükseltilecek ve proj eye göre belirlenecek. Proje ne kadarlık bir süre gerektiyorsa o kadar süre verilecek ve süre uzatımı en fazla verilen sürenin yarısı kadar bir defaya mahsus olmak üzere yapılacak.

- KOBİ'lerin şimdiye kadar en büyük problemlerinden olan teminat bulma ile ilgili olarak TOBB önderliğinde kurulan Kredi Garanti Fonu Araştırma İşletme A.Ş. sistemi devreye sokulacak.
- Teşvik belgelerinin tümüyle sanayi odaları tarafından yürütülmesi için pilot çalışmalar yapılacak. Odalardaki elemanlar Ankara'dan gidecek olan teşvik konusunda uzmanlaşmış elemanlar tarafından eğitilecek. Eğitim çalışmaları tamamlandıkça her ildeki yatırım teşvik belgesi kendi sanayi odası tarafından verilecek. Mevcut düzenlemede tek yetkili mercii Teşvik Uygulama Genel Müdürlüğü olduğundan, belgelerin sanayi odaları tarafından verilebilmesi için Çerçeve Yasası'nda yetki devri yapılacak. (Yeni bir Teşvik Çerçeve Yasası çıkarılması çalışmaları devam etmektedir.)

Bugüne kadar sektörel ve bölgesel seçicilik uygulanan sistemden artık proje bazında destek sistemine geçilecek. Örneğin makina imalatçılarından 250 firma biraraya gelip, organize sanayi bölgesi kurmak istediklerinde ya da çok büyük bir proje oluşturulmak istendiğinde Hazine, bu projeyi destek bombardımanına tutacak. Hazine bu projenin altyasının oluşturulmasından, ar-ge faaliyetlerime, yurt dışı ve yurt içinden finansman bulunmasına kadar bizzat çalışacak. Bütün finansman kaynaklarını kullanıp projeyi mümkün olduğunca kısa sürede bitirecek. İhracat ve istihdama projenin ne kadar artış sağlayacağı dikkate alınarak bir anlamda Hazine büyük yatırım projelerine danışmanlık yapacak.

Teşvik Uygulama Genel Müdürlüğü 1999 yılı başından bugüne kadar genel teşvik sistemi kapsamında KOBİ'lere 19,3 trilyon liralık ödeme yapmış olduğunu açıklamaktadır. Bu yıl Ocak-Eylül ayları itibarı ile 1072 adet tevsik verilmiştir. Yıllardan beri ilk kez kaynak sıkıntısı çekilmediği ve şu anda bekleyen teşvik belgesi bulunmadığı bildirilmektedir.

1980 yılından beri verilen bütün teşvik belgeleri incelemeye alındığı, süresinde ya da usulüne uygun bitirilmemiş bütün teşvik belgelerinin iptal edileceği ve iptal edilen teşvik belgelerinin Resmi Gazete'de yayımlanacağı belirtilmektedir.

Yeni teşvik sistemi ile ilgili olarak yukarıda belirtilenlerden sonra bir kaç noktaya değinmekte fayda görmekteyiz.

Bölgesel dengesizlikleri gidermek, sermayeyi tabana yaymak, istihdamı artırmak, katma değeri yüksek ileri ve uygun teknolojilerin kullanılmasını sağlamak amacını güden yatırım teşvikleri ile ilgili oturmuş bir politikamız yoktur.

Ülkemizde neredeyse her yıl sektör tanımlamaları, uygulanan teşvik araçları ve bunlara paralel hukuki ve örgütsel yapıda çok sık değişiklikler olmaktadır. Daha önceki KOBİ'lerin desteklenmesine yönelik olarak çıkarılan karar "Küçük ve Orta Boy İşletmelerin yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar" olarak 5 Mart 1999 tarih ve 23630 sayılı resmi gazetede yayımlanarak uygulamaya başlanmıştı. 2000 yılında değişecek olan sistemle varolan finansman alternatiflerinden yeteri kadar haberi olmayan ya da değerlendiremeyen bu nedenle de kendileri için en uygun olanı seçmekte zorluk çeken küçük işletmeleri yeni düzenlemeler ile birlikte bunları anlama ve bunlardan pay alma konusunda yeni zorlukların beklediğine inanıyoruz.

Ayrıca yeni sistemin uygulanmasındaki zorluklar arasında belirtilen hususlardan en önemlisi yatırımın yeri, konusu ve yatırımcı kuruluşlarla ilgili sağlıklı istatistiki veri tabanı olmayışıdır. Bu veriler sağlıklı olarak toplanıp, büyük işletme, KOBİ veya esnaf gibi firma tanımlarının, bölgesel farklılıkların, sektörlerin ekonomik durumlarının iyi tesbit edilmesi gerekmektedir.

Her ne olursa olsun rekabeti teşvik eden ve ülke kaynaklarını en iyi şekilde kullanmayı hedefleyen bir devlet yönlendirilmesinin ekonominin gelişmesinde olumlu etken olacağını düşünerek yeni sistemin neler getireceğini hep beraber göreceğiz.

KAYNAKLAR

- Hayrettin AFŞAR, Rapor, (Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü)
- Dr. Mustafa Sungur DURAN, Türkiye'de Uygulanan Yatırım Teşvik Politikaları (l968-1998)
- Hazine Müsteşarlığı Araştırma ve İnceleme Dizisi, Ankara, 1998
- Nedret Şerif ÇAKIRSOY, Teşvik Politikalarının 1980 Sonrası Tür kiye'nin Dışa Açılma Sürecindeki Gelişimi, Uzmanlık Tezi, Ankara, 1999
- Yatırımların Teşviğine İlişkin Kanun, Kararname ve Tebliğ